

Sind 15 kop.

Lõbusad jutud Wene kirjandusest.

Wene kirjaniku A. I. Leemann'i
Novellad ja jutustused.

Duell (kaksikwõitlus).

Wene tähtsama kirjamehe Puškin'i kirjatöö.

Kuulsa Wene kirjaniku Iwan Turgenjewa
viimane jutustus.

Tallinnas.

Trükitud ajalehes „Valguje“ (S. Kõrw'i) kirjadega.

1905.

Lõbusad jutud Wene kirjandusest.

Wene kirjaniku A. B. Leemann'i
Nowellad ja jutustused.

Duell (kaksikwõitlus).

Wene tähtsama kirjamehe Puschkin'i kirjatöö.

Kuulsja Wene kirjaniku Iwan Turgenjewa'i
wiimane jutustus.

Tallinnas.

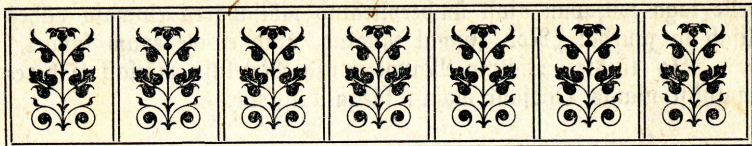
Trükitud ajalehe „Walguse“ (S. R õ r w'i) kirjadega
1905.

Дозволено цензурою. Ревель, 10-го августа 1905 г.

53519334

Печатано въ типографіи газ. „Валгусъ“ (Я. М. Кервъ), Ревель.

Spil.

Julge süda.

Novella.

I.

Aasta neljakümne, võib olla ka viielümne eest tagasi, oli Obojanist läbi minev posti tee niisuguses korras, nagu üldse kõik endised posti teed. Kitsas kruusane maantee tõusis järjult mäest ülesse ja langes jälle alla lohku, ennast poole wersta kaugusele steppi laiali wenitades, kus juures, nagu uudist sünnitades, üks rööbe teisega heitles. Ajuti paistiswad maa sisse kaewatud lubjatud onnifesed filma, mille latuste all roostetanud fildid, pealtkirjaga: „Posti jaam“ olivad. Jaamades hoiti teekäijate õiguste rewideerimiseks raamatuid; raamatute juures seisis ülewaataja, kas mõni wäljateeninud wäemees ehk kuimetanud ametnik. Tallis oli just nõnda palju hobuseid, kui palju selleks tarwis oli, et vähemalt pool osa sõitjaid ülewaataja juures wõeruspidul mõiswad istuda, niikaua kui süda soowis. Lühidelt — kõik oli, nagu piab olema.

Uga ümberkaudsed elanud olivad oma teega väga rahul. Igal pühapäewal wenisiwad koorm koorma järele mööda filedaks sõitunud teed turu poole. Koorma kõrwal sammus päikesest pruuniks põlenud nāuga talumees, piip hammaсте wahel, walge särk seljas, mille saba ilmatu laia pükste sisse oli mahutatud; mis punase wõõga pealt siinud olivad. Selle nähtuse juures mõiswad mõttetargad teekäijad, niipalju kui süda lutsus, järele mõtelda, mispärast ühel pool kurssi särk pükste peale lastakse ja teisel pool jälle pükid sargi peale tõmmatakse, ja kas see ainukene wahje weifewenelaste wahel ei ole.

„Hea mõisnik“, ütleb talutaat mõnikord koorma järel linna poole sammudes ja tee kõrwal põesaste wahel hülilgawat oja ning

selle taga wiljapuu aiast ümberpiiratud mõisahärra elumaja nähes liisab ta juurde: „Noh, Sumal tänatud, nüüd ei ole enam kaugel.“

Ja tõeste, Philipp Matwejewitsh Metelitsa mõisast Tšheremuschist ulatas Obojani majasi läega katsuma.

II.

Philipp Matwejewitsh oli igapidi lugupidamise väärikas inimene. Baza oli näha, misuguse pühaltu tundmusega ta oma baso healega linna lauljate seltsis „Issand heida armu“ laulis, lähtesets lõigatud halli juustega ümmargust pead rinnale lastes, ja kudas ta siis palju punase laela dieli ajas, kui „palju aastaid“ pööratas. Kui ta kirikust välja tuli ja sandid oma kasa tema peenilese, ruugejuustelise, walida ja tõsise näuga imeilusa tütre Uljana poole sirutasivad, kes neile rahuliste andeid jagas, siis wõttis ta tema mõniford kopitulese taskust ja andis mõne wanamoorile, üteldes: „Säh, tudikene!“ Ainult nunnasi nende raamatutega ta ei armastanud ja hoidis nendest kõrwale.

Kiriku trepi lähedal ootas teda harilikult kutsar Omelko, tarantassi (reisikandri) ette rakendatud kahe wööbilise hobusega. Omelko oli tuitaw joodik, keda ammugi tarwis oleks olnud mine-ma kihutada, aga et seda ei sündinud, siis tunnistab see üksi juba Philipp Matwejewitshi südame headusest.

Natute aega lohtunikuga, politseimeistriga, tohtriga eht mõne muu suurema salsaga kõneledes, istus Philipp Matwejewitsh Uljana Philippownaga tarantassi sisse ja sõitis koju. Tema oli juba mitu aastat lest ja Uljana Philippowna walitsetes terve maja üle. Umbertaudsed preilid pidasivad Uljanat uhlels. Temal ei olnud armastajaid. Linna edewad nooriandad naersivad jalaja teutawalt tema üle, aga kartsiwad tema waadet. Wanad eided ei teadnud, keda temale peigmeheks arwata, aga ta oli tõeste kahetsmise wäärt mõrsja: Philipp Matwejewitshil oli katsada hinge päris-talupoegi, ja teati kõnelda, et tal peale selle weel kolmkümmend tuhat rubla kapitali olemat.

Misugune oli aga üleüldine imestamine, kui jutt tõusis, et stanowoi pristaw Peter Wassiljewitsh Miller, keda hilja aja eest Obojani maakonda ametisse pandi, Uljana Philippownat „õngitse-tawat“. Kurjad teeled tõendasivad, et tema pisukeste kaswuga, ülepea wõlgade sees ja näu poolest saatanaast weel inetum olemat. Ja tõeste oli Miller näutu, pisuke, kuirwetu ning pealegi weel lom-bakas; teenistuse kirjas polnud temal mingisugust warandust ülesse tähendatud. Aga asjalugu oli nii, et tema ei mõelnudki Uljana Philippownat õngitseda. Tema läis küll jagedamalt Tšheremuschist kui eht just tarwis oleks olnud, aga Philipp Matwejewitsh oli nii-

fugune mõraste vastuvõtja, et iga külalise üle rõemu tundis. Tõtt ütelda ei pidanud Uljana Philippowna Peter Wasiljewitšist mitte just iseäranis lugu, aga ei pidanud teda mõraks ning wõttis temaga heameelega juttu, kuna ta teiste noortemeeeste juurde arwaste wälja tuli ja ainult maja perenaise kohuseid täitis. Aga need jutud pidiwad peagi waitima, sest Philipp Matwejewitšil suri Kurskis onu ära, kelle pärandajaks tema jäi, ja ta walmistas ennast iga päew pärandust wastu wõtma minemisele. Tütar tah-tis temaga ühes sõita. Kurskis mõtlewad nemad enam ehk wä- hem pikemat aega wiibida.

III.

Õhtu oli lääes. Philipp Matwejewitš seisis mõisa trepi peal. Temal oli tilatud siidine luub seljas, nankinist püksid ja kitsad purjeriideft kingad jalas. Ta arwas omal koguni pisukesed jalad olema, nagu kõik kohukad mehed seda mõtlewad, ja walis siis ta sellekohalised jalawarjud.

Peas oli Philipp Matwejewitšil lai „brölä“, waltjastollane stepi rohust kübar. Ta pidas tühjalt põletatud merewaigust piipu suus ja wõttis pilulile filmil pillawalt suure lastwuga habemiku Omelko peale, kes ilma mütsita tema ees seisis.

„Sina lõendad siis, et töld walmis ei ole, aga mina ütlen sulle, et homme walge alustusel lodust wälja sõidame.“

„Iga päew walmistate sõitmisele,“ pomises Omelko.

„Jah, iga päew. Aga homme on iga päewadest wiimane, saa sellest aru, oinapea!“

„Kudas arwate, aga sõita pole homme milgi wiisil wõimalit. Tawwis uut tiislipulka teha lasta.“

„Sina waletad, Omelko,“ ütles Agafja Nikiforowna, kes Philipp Matwejewitši juures peremamseli ametit pidas, oma heleda healega.

„Nikspärast ma waletan?“ sõnas Omelko.

„Sellepärast, et sepp juba ammuugi ütles tiislipulga walmis teinud olewat.“

Omelko ohkas.

„Kui lugu nõnda on, siis ma wiist küll waletan. Olgu siis, homme sõidame.“

Philipp Matwejewitš naeratas ja lijas juurde:

„Nii pea kui walget wähe tunda on.“

Nähes, et päite juba looja hallas wajuma, ütles ta:

„Koh, mine peale. Aga Teie, Agafja Nikiforowna, kandte selle eest hoolt, et õhtuööft waremalt saab antud. Kus preili on?“

„Preili on stanowoiga aias.“

„Koh, las ta jalutada. Ma ehk lähen õige ka nende juurde.“

Aed oli weiklane, aga paks. Suuri puud seal ei olnud. Uksnes wanad pirnipuud ajasiwad oma olfi laiale. Punakad lo-
sakad kirsid, saledad noored õunapuud, mille wahet waarita ja
tillerberi marja põesad täitsiwad, seisiwad ligistiku teine teise kõr-
wal. Oksapuu aed oli metswiinapuu wartega läbi põimitud. Tu-
gewad nõgesed oliwad neile wõõts. Aia taga kollendasiwad kõr-
ged päewalilled. Ulewalt õht oli wärskle, aga puude all warjus
oli weel suwise palawa päewa soojust tunda. Marjade ning wärskle
heina lõhn täitis õhtu.

Uljana Philippowna seisis lehtmaja juures ja sõrmitses nel-
kibest ning kuretatlatest tehtud lilletempu. Ta kuulas tähelepaneli-
kult, mis Peter Wasiljewitsh temale kõneles: Peterburgist, kus ta
oli õppinud, Kaulasusest, kuhu ta teenistusse oli sõitnud, määrah-
waga wõitlemisest, wangi sattumisest, millest ta oma julge põgene-
mise läbi peasis, tagaajajate eest stepi hobuse seljas ära kihutades.

„Ja siis hakkasite pristawits?“ sõnus Uljana tema peale
waadates hätitselt wahela.

Miller õhtas filmi maha liies. Mitu korda püüdis ta te-
male seletada, et waeuse pärast piab teenima, ja pani alati imets,
kudas see osawa mõistusega ja tark neiu tema põhjendusi sugugi
tähele ei pannud. Tema meelest näitis, et neiu omas jõulas sei-
sutorras niisugusest asjast midagi ei aima. Aga igakord püüdis
ta ernast tema ees diendada.

„Ma olin haawatud ja ei wõinud wäeteenistusesse jääda,“
lausus ta.

„Lähme õhtust sööma. Näete, papa tuleb meile järele,“ üt-
les Uljana, pööris siis järsku ümber ja läks Philipp Matweje-
witshile wastu.

IV.

Aeda minewa juure trepi peal oli laud kaetud. Tema peal
hiilgas puhtaks küiritud maulas punasest wasest theemasin. Uljana
Philippowna walas theed. Peter Wasiljewitsh istus Philipp
Matwejewitshiga teisel pool laua otsas. Mitmed plaskud ja pu-
delid koduse naliwõladega ja wiinadega, pirukad ja muud maiuse
toidud tunnistasiwad, et mehed tubliste jooma ning sööma mõtle-
siwad hakata.

„Sõitke meiega ühes,“ ütles Philipp Matwejewitsh, enesele
ja külalisele kirsiviina walades: „wõite nõnda palju wõderuspüs-
tada kui süda kutsub. Saate inimestega tuttawamaks. Teie ei
tunne ju weel siinseid inimesi ega kombeid. Homme õhtuks jõuame
finna, oleme rats ööb seal ja jälle tagasi. Kas sõidate wõi?“

„Kuhu, kas Kourskis?“

„Mitspärast Kurstsisse? Sinna sõidame ehk alles tulewal kuul. „Belgorodisje sõidame, Iwan Saharowitsh Golosubenko nimepäewale.“

„Iwan Saharowitshil pole mitte nime-, waid sündimispäew,“ parandas Ujana.

„Koh, üks ta kõit. Kui sündimise-päew siis sündimise-päew, lühidelt ütelda perekonna-pidu. Aga las Ujana Teile ei rääkinud?“

„Pole sõnatefti kuulnud.“

„Koh, siis kuulge. Homme walge alustusel sõidame. Kas tahate ühes tulla?“

Peter Wasiljewitshi näust paistis iseenesega mõitlemine. Uhelt poolt oleks temal väga armas olnud Ujana Philippowna jeltis kuuskümmend wersta ära sõita, aga teisest küljest pidasiwad teda jälle ameti toimetused kinni.

„Oh, Philipp Matwejewitsh, oleks see asi mõnel muul korral juhtunud. Näib, nagu isegi teate, võib keiser täna, homme läbi sõita. Dotame päewast päewa.“

„Kudas siis, kuulsin isprawniku enese suust juba ammugi. Aga nagu ma mäletan, rääkis tema, et keiser wõera nime all sõidab ja sellepärast mingit ülewaaatust ei saa olema.“

„Kõnda küll on, aga siiski waja tema wastas olla.“

Philipp Matwejewitsh õhtas ja lausus siis pead wangutades:

„Kahju, tõeste kahju. Tuleb katjuda Kotshetowlast Jagup Stepanowitshi ühes mõtta: on ikka rõõmsam sõita.“

Kuni nemad lõnelesiwad, jõudis widewil lätte. Toodi klaas-lühtritega küinlad laua peale. Theed rüüpades filmitjes Miller wargel wiisil Ujana Philippownat. Selle paksud mustad juuksed oliwad ühte pletisje palmitatud, mis kuni wööni ulatas. Nägu näitis widewikul kahwatu olema. Silmad oliwad maha löõbud. Wäljaõmmelustega sarafan (kleit) seisis kergeste tema peenitese leha ümber. Mitu rida punaseid, roheline, siniseid ja kollaseid helmesi ehtisiwad tema kaela. Pahema kae sõrmes säras laulatuse sõrmus. Selle oli ta wanaema käest saanud ja kandis naabri preilide juureks meelepahaks lapsest saadil sõrmes.

Kasal tuli sisse ja andis kinni pitseeritud kirja Peter Wasiljewitshi lätte.

„Mis on?“ küsis Philipp Matwejewitsh uudishimuliselt.

Peter Wasiljewitsh ulatas kirja tema lätte. Selles oli teatus keisri läbisõidust ja Millerile läst, et ta keisri wastuwõtmisels homme hommiku oma jauskonna piiri peal piab olema.

Tütike aega ei rääkinud leegi sõnagi.

„Mis Teie arwate,“ lausus wiimaks Philipp Matwejewitsh natuke saladuslikelt: „keiser sõidab mististe enne sõda Hartowi gubermangusse sõjawäge üle waatama? Räägitakse, et Saksamaal

rahutu ole! walitsewat, Ungarlased mäsšamise wastu walmistawat ja Inglased ei tea kuhu saatmiseks laewasi sõja wastu walmis panewat. Mis Teie selle peale ütlete?"

"Sõjast ei ole siiajaati veel midagi kuulda," kostis Miller, "aga wõeral maal on alati rahutu olel."

"See on tõsi. Neil on kitsas, siis mäsšawad. Siset walitsust pole neil ka mitte. Neile oleks meie Nikolait tarwis. See on suur leiser!"

Uljana ei seganud ennast poliitika jutu sisse. Kui ta nägi, et theed enam tarwis polnud, laskis tema theemafina ära wiia ning läks oma tuppa.

V.

Millerile oli tiimhoonesse aje tehtud. Koidu eel ülesse tõustes nägi ta, et tema kutsar Fedor juba kolme tubli raudjat ette rakendas, milledega tema harilikult oma jauskonda ümber sõitis. Natuke aja pärast sõitis tema juba Tšeremushkist wälja, kus kõik alles äratamata unega magasiwad, ka Omelto norises kõigest jõust heinaküünis, sellest hoolimata, et teda hommitu koidu algusel oli laskud walmis olla.

Hommitune wärstlus ergutas hobuseid. Põldude peale oli laste heitnud. Helekollased wiirud taewa peal kuulutasiwad koidu tulekut. Lai step sirutas ennast igasse külge wälja. Wärske õht oli kerge ja armas.

Hobused jooksiwad mõnusat traawi. Miller ja Fedor oliwad wait. Mäest alla minnes lautas ennast laialine org sinawa metsade ning haljendawa kintudega nende ees wälja; lähel pool jõge oliwad rohelisted aasad. Kõit punetas juba tulelahju kumbel. Tema punane kuma wärises wees. Walged talumajad oliwad mööda orgu laiale külwatud.

"Golosubenti karjamõisjad walendawad just nagu lambad orus," ütles Fedor. "Enne elas hea ja rikas pan (härta) ise siin. Müüd on ta Belgorodis politseimeistris."

Golosubenti karjamõisjadest mööda jaades sõideti jälle steppi mööda. Kui juba täieste walgets läks, jõuti külalise juurde, kust teed mööda teine jauskond algas.

Wantrist wälja tulles läks Miller külamanema juurde. Reisirit ei olnud waja kaua oodata. Reisi kaleska tuli nähtawale. Temas istusiwad kaks kindrali uniwormis härrat. Üks magas ühele ja teisele poole waarudes, teine istus sirgeste ja kindlaste. Tema ruuge wuntside ning palehabemega palistatud laskiw nagu oli rahuline ja auukartust ärataw. Sinised filmad waatasiwad läbitungiwalt.

„Püti peal kutsari kõrwal istus kiirkästjalg. Tagapool sõitis feldbjäägri troika (kolmehobuse ratendus) ja selle järel tulivad veel mõned tõllad.

Keiserlikku sõiduriista nähes jäi Miller ligikorda seisma, et kui nõuetakse, siis keisrile maadonna heast olelust teadust anda. Aga kui kalesa lähines ja tema läti kübara äärde pannes keisrile auu andis, nitutas see muidu peaga ja sõitis kinnipidamatalt edasi. Saadonna tõllad wälkusiwad Milleri ees.

Keiserlit rong kihutas mööda.

Hätkitselt läis ootamata mõte Milleri peast läbi. Tema arwas, et ta piab keisri ees olema ja hoolt landma, et tema jauslõnnas tee korras oleks. Ilma kaua mõtlemata largas ta wankrisse ja kästis külawahet teed mööda otse kihutada, et sellel wiisil keisri ette jõuaks.

Fedor tõmbas ohjad sirgu, lāratas hobuste peale ja troika lendas nagu marutuul. Mõttesse jäänud Miller ei pannud teed tähelegi, Fedor uitas, kiltas ja plāstutas piitsa. Korraga waarus wanker, hobused tõmbasiwad tugewaste kõrwale ja jooksiwad suure tee peale wälja. Paks tolmujammas tõusis rataste alt ülesse. Kaks sammum enesest eemal nägi Miller keisri kalesat.

Enne kui tema aimas, kihutas Fedor nagu tuul keisrist mööda, teda tolmuga üle puistates. Keisri nägu läts wihapilwe, sinised filmad wälkusiwad. Ta hüidis kiirkästjalale midagit, aga Fedor andis hobustele piitsa ja troika lendas tuule kiirusel.

„Kudas sina julgesid keisrist mööda ajada!“ kisendas Miller erutuse läbi iseenesest ära. „Mis meist nüid saab? Missugust tolmum ja ajasid, waenlase-nahk!“

„Andle Kristuse pärast andeks, Peter Wasiljewitsh. Ma ei saanud isegi aru. Nemad on nüid kaugel, ei tea ehk annab keiser andeks.“

Aga Fedori kahetsimine trööstis Peter Wasiljewitshi wāga wāhe. Tema oli Nikolai Pawlowitshi hätkilisest meelest kuulnud ja aimas ette ära, et sarnane häbemata julgus temale karistust laela toob. Tagasi waadates nägi ta feldbjäägri troikat. Kõrwalised hobused näitasiwad kiirel jooksul endid nagu maa peale wälja sirutanud olema. Haiste wahel olew hobune jooksis umbnēlja.

„Stalene Peter Wasiljewitsh!“ kisendas Fedor hirmuga. „See ajab tõeste meid taga! Ei meil nüid head loota pole, kui kätte saadakse. Tawis eest ära kihutada, senikaua kui weel aega on.“

„Tee kudas tunned,“ lausus Miller meeleheitmisega.

Feldbjäägri troika jõudis lähidale. Juba oli hobuste puristamist kuulda. Suured wahu tükid lendasiwad nendest igasē külge, aga postipoisid sähwas ilta piitsaga tagasi.

„Hei, teie kallitsejad,“ hüidis Fedor pitse healega, „ärge jätke hädas!“

Ta troika läks, nõnda kui veel wähe minna wõis.

Nüüd algas pöörane ajamine. Rihutati läbi lompide ja üle silbade, ilma et teed tähele oleks pandud. Feldjääger hakkas maha jääma. Tsegi tema kella helin kadus kaugusesse. Tsepool paistis mets, selle ääres küla.

„Kotshetowka“, hüidis Fedor tagasi waadates ja hobuseid sinni pidades.

„Mine metsa ja oota mind,“ ütles Miller wantrist maha karates.

Ta wõttis taskust nua, lõi kas usinaste kaks kella looga küllest ära ja laskis Fedorit hobuseid metsa ära peita, nõnda et külas keegi sellest ei teaks. Tema ise jooksis majade taha peitu.

Ta ei suutnud veel esimese öue-aiani jooksta, kui nurga tagant weelse kaswuga inimene nähtawale tuli, nagu oli temal päikesest pruuniks põlenud, talupoja watt seljas ja laiad sinised püksid jalas. Silmad oliwad temal widukile nagu kassil ning hammaste wahel paistis lühikene piip.

„Ah, pan stanowoi,“ ütles ta kahtlaseit naeratades, „kudas siia sõitsite?“

Miller lõi ainult käega, ning pani oma kirjatoimetajat Tshhukit sarnase wastusega ütle matale imestama.

„Mind ei ole, ma pole veel tagasi jõudnud, see on kõil!“ pomises tema wiimaks läbi aia pugedes ja ubade fiske kõhuli lastes.

„Kudas Teid ei ole, kui Teie siin olete?“ küsis lohmetu kirjatoimetaja.

„Pärast, pärast! Keiser sõidab.“

Tshhukit seisatas natuke, lahutas täielises arusaamatuses käsa ja sammus siis külasse.

VI.

Milleri häbemata julge temp wihastas Reisrit, aga „Kotshetowki“ jaama jõudes wihastas ta veel enam selle üle, et feldjääger põgenejat kätte ei saanud, ja laskis feldjäägerit wahi alla panna, aga grahw Aleksei Feodorowitsh Orlowile, kes temaga ühes sõitis, andis ta käsu, pahanduse sünnitajat nimelt üles otsida, ehk järele uurida, kes tema on.

Posti jaama kõrwale kogus suur rahwa hulk. Grahw Orlow tõndis pool tundi rahwa seas ja küsis, kes see kolme hobuse ning kahe kellaga sõitja oli, aga keegi ei olnud niisugust sõitjat näinud ega midagit temast kuulnud. Krahw Orlow pani imets, kuidas see tundmata sõitja tagaajaja feldjäägri eest põgeneses just Kotshetowka

juures kaduda mõis, nagu oleks ta maa alla wajunud. Orlow palus siis rahwast, et need põgenejat ülesse otsida aitaksivad, ja lisas juurde, et keiser seda nõuab. Siis läks ta jaama, keisri juure, kes kutsus aga puhtaste walgets lubjatud tuas edasi-tagasi lõndis.

Rahwa seas olew Jashishut sai wiimaks aru, kudas lugu oli, ning ruttas peitus olewa Milleri juurde aida.

„Minge parem ise,“ ütles ta Millerile, „Teid on kästnud nimelt ülesse otsida. Kui nad Teid otsides leiawad, siis on lugu veel pahem.“

Pead norgu lastes läks Miller posti jaama juurde.

Grahw Orlow tuli warsi trepi peale wälja. Miller astus lähemale.

„Mis Teil tarwis on?“ küsis grahw Milleri pisutest kogu kiire pilguga filmates.

„Mull on auu ennaft esiteleda, „stanowoi pristaw,“ sõnas see.

„Aa,“ kõneles grahw wahela, „leidsite ülesse, saite teada?“

„Mina olin see, kes majesteedi kaleskast mööda sõitis,“ lausus Miller healt madalamaks tehes.

Orlow lahutas imestuse pärast läja ja naeratas.

„Mis Teie ometi mõtlesite? Keiser ei armasta naljatada. Teie näitafite tema wastu lugupidamijeta oletut ülesse. See jäeb küll waewalt nõndajama. Dobate, ma lähen ütlen.“

Orlow magas, kui Milleri wanter tolmu pilwedes keisri kaleskast mööda kihutas. Sellepärast waatas ta selle juhtumise peale teisest küllest. Milleri üle haledust tundes, wõttis ta nõuaks, teda nõnda palju kaitseada, kui võimalik, ja keisri juurde fisse minnes püüdis ta teda esiteks heale tujule saata ning teatas siis Millerist.

„Teda siia kutsuda!“ lausus keiser.

Saama maja aknad oliwad maast wahela kõrgemal ja pärani lahti, nõnda et rahwas, kes hulgana ümber tungis, lõi näha ja kuulda mõis.

Miller ei wiibinud ilmudes. Tema ajas enese sirget, tõstis läe auu andmijeks kübara äärde ja teadustas kindla healega:

„Teite keiserliku majesteedi kollegia registrator Miller, Obotani kreisi teise jauskonna pristaw. Kõit ümberlaudu on heas korras.“

Määramata suur punakats läinud kübar warjas poolest saadil tema lõhetut nägu. Warwiist ära pleekinud munder (ametikuub), selleaegse wormi järel taga olewa sabadega rippus tema seljas nagu warnas. Wana tupega pifa, raske mõega ots ulatas wastu pöranadat. Pahem jalg oli paremast lühem, mis temale weel weidrama moe andis.

Kuulguust wigurit nähes tippus keisrile wägise naer peale, ja ennaft waewaga tõsiselt hoides, küsis ta:

„Kas sina minust mööda sõitsid ja minule tolmu peale ajasid?“

"Punktilt nõnda, Teite keiserlik suurus."

"Kudas ja julgesid seda teha?" küttas keiser kurjalt.

"Teenistuse kohuse pärast, Teite keiserlik suurus. Nagu truu alam, olen ma kohustatud päewal kui ööl Teid laitfema."

Seal ei jõudnud keiser enam naeru pidada, pööris ümber ja hakkas seinale peal rippuwat lihtsat puu-trüki pilti vaatama.

"Waata, ma täpsin sinul, lombal ihulaitseja, teise jala ära käristada," ütles ta ümberpööratult, "mine!"

"Kui Miller wälja läks, kõneles keiser grahw Orlowiga rõemfaste ja naeratas. Kõne põhjuseks oli waene stanowoi.

Trepi peale wäljamineks, et kaleskasse istuda, pööris keiser seal seiswa Milleri poole ja ütles, läega kaleska taha istme peale näidates:

"Hei sina, ihulaitseja, istu sinna ja laitse wapraste tsaari."

Miller ruttas läsku täitma ja mahutas ennaft keisri lammer-teenndri kõrwale, kes trepsidega mütsiga toredaste istus. Kaleska liitus ja Kotshetowka jäi peagi seljataha.

Geodor ootas metfas luui kõni oma härrat, aga seda ei tulnud. Jashthuti läest kuuldes, et Peeter Wassiljewitsh keisriga ära sõitis, et teadnud ta mis mõeldagi ja ütles õhulates:

"Minu süi."

VII.

Surwine läbipaistew widewil langes juba maa peale, kui Philipp Matwejewitshi raske tarantas Belgorodisse sõitis. Omello sundis, laisalt piitsuga wehkledes, wäsinud hobuseid taga. Mõnest uulitsast läbi sõites jäiwad reisijad tagapoolt wiljapuu aiaft ümberpiiratud suure ühefordse maja juurde paigale. Philipp Matwejewitsh ronis wantrist maha ja läks Uljanast hoolimata trepi peale, kuhu temale tats halli watiga teendrit wastu jookfivad. Uljana kraamis reisi asjad wantrist wälja, andis neid teendrite kätte, täskis Omellot heaste hobuste järele waadata ja läks siis tuppale. Maja oli sarnast wana moodi, nagu muistse aja mõisnikud armastafiwad ehitada ja mis nüüd wähehaawal moodist wälja lähewad. Geskojast mindi lohe suurde kahelja afnaga saali, mis kahel pool seinas oliwad. Saali järele tuliwad mõned toredad toad, kust mõnest uulitsale, mõnest aida wõis saada. Kirjutuse lammer, magamise- ja söögitiba oliwad maja teises külles. Nende külge puutusiwad mitmed teised tuad, millel išeäralist tähtsust ei olnud. Nendes oliwad harilikult wõerad. Peretuba ja köök oliwad tiimhoones. Talli ligi oli koerte-hoow ehitatud. Golofubento elas nagu külas ja ei armastanud harjunud kombeid muuta.

Tubades oliwad nende seisju järele majariistad: toredates

paraadi tubades seisivad walged särjesapiga ilustatud toolid, tugitoolid ja sohwad, kõik waarika karwalisets poleeritud; elutubades olivad punasest puust riistad. Kõik olivad lõwad ja testwad ning tunnistasiwad peremehe rikkust.

Golofubenko oli lesti, niisama nagu Philipp Matwejewitsh, kellega tema ammuft ajast sõpruses elas. Kõlaliste tulekut kuuldes läks ta neile lahke näuga wastu, millest siiski murelit olei wälja paistis. Philipp Matwejewitsh pani seda koele tähele.

„Mis sull wiga on, Iwan Saharõtsh,“ küsib ta, „kas ehit mingit on juhtunud?“

Golofubenko wäristas eitawalt pead. Kaswu poolest ei olnud tema Metelitsast pikem ja oli wäga tema moodi.

„Reisert ootame,“ ütles ta saladuslikelt.

Philipp Matwejewitsh löi käega.

„Koh, wend, pole sull sellepärast tarwis muretseda ühtigi. Keiser sõidab linnast läbi, nõnda et ei suuda waadatagi. Kõlap hobused juba jaamas ootawad?“

„Ootawad küll.“

„Koh waata. Ära muretse siis ilmaaegu, waid sõõda ja jooda parem meid heaste. Minul on lurt tolmul läbi üsna kuim.“

Golofubenko ei suutnud weel midagi laua peale muretseda, kui politsei teener sisse jooksis ja teatas, et keiser sõidab.

Politseimeister sidus mõega wõõle, jurus kolmenurgelise kübara pähe ja sammus posti jaama, mis tema majast mõni sülde eemal oli. Philipp Matwejewitsh ja Ulfjana seisivad lahtise akna juures. Uulits, mida mõõda keisri rong pidi tulema, kogus rahwast täis. Almatest wahtiiswad uudishimulised näud wälja.

Warsi tuli keisri kalesla nähtawale. Snimesed wõtsiwad müttid peast ja kisendasiwad hurra.

„Waadake, waadake!“ kisendas Philipp Matwejewitsh iseennast unustades; „see on ju meie Peter Wassiljewitsh. Waata mis tubli pois! Nää, saadab koguni keisrit ennast. Ja istub pealegi keisri kaleslas! Müid saab ta warsi isprawnikutks wi weel koguni kuberneriks.“

Keiser peatas posti jaama juures. Kuni uusi hobuseid ette rakendabi, nõudis grahw Orlow politseimeistrilt oma juurde, ja kui see ilmus, andis ta temale käsu, Millerit oma ülewaatamise all Kursti guberneri juurde saata. Pärast seda istus ta keisri kaleslasse ja sõit läks edasi. Kõrge külalise tuleku läbi erutatud linn jäi wähehaawal rahulisemaks.

VIII.

Golofubenko kutsus Millerit enese korterisse. Tema tahtis teised riided selga panna ja siis grahw Orlowi käsku täitma hatata.

Philipp Matwejewitš imestas väga, kui kuulis tudas lugu on.

"Mis süidi sa siis tegid, isatene?" hüidis ta Milleri poole pöördes ja loguniiste unustades, et ta temale ennemalt ialgi sina ei ütelnud.

See wehcles waitolles lätega.

Golosubenko tegi ametlise näu.

"Mispärašt siis see lõigetõrgem läst sai antud?"

"Mina ei tea midagit," ütles Miller langetaelselt, "saatke ära, külap siis asja arutatakse."

"Mina pean Teid ju raportiga saatma. Mis ma siis kirjutan?"

"Kirjutage mis ise tahate," lausus Miller niisuguse näuga, mis selgeste tunnistas, et temalt midagit võimalik ei ole teada saada.

Golosubenkol lõppes kannatus ära.

"Kui lugu nõnda, siis läksin ma Teid, auuline härra, wahi alla panna!"

"Kas ma juba wahi all ei ole?"

"Teie seisus?"

"Stanowoi pristaw."

"Ma panen teised riided selga, siis lähme politsei majasse, külap seal näeme, mis teha tuleb."

Aga seal wõttis Philipp Matwejewitš nõuis Milleri eest wälja astuda.

"Pia ikka, ära nõnda käre ole," sõnus ta, lätt Golosubenko õla peale pannes; "tema on noor inimene, aga sinul hall pea otšas. Kuule parem, mis mina sulle ütlen: mina tunnen ja auustan teda südamest. Siin wõib mingisugune eksitus olla. Ma kuusufin teda sinu nimepäewale — näe nüid! sündimise päewale — tema tahtis sinuga tuttawaks saada. Käsfi temale siin majas üks tuba anda. Homme peame pidu, aga ülehomme sõidame ära, mina Tšheremuschkisse ja tema minugipärašt Kurskisse. Tuleb ikka ühte teed sõita.

Pahane Golosubenko kuulas kannatamatalt Philipp Matwejewitši juttu. Aga waewalt lõpetas see, kui Uljana Philippowna tema juurde astus ning meelitawalt ütles:

"Ka mina palun Teid sellepärašt."

Golosubenko wehcles lätega.

"Du see siis võimalik? Teie kuulsite ju, et teda wahi alla kästi panna."

Pidage teda oma juures wahi all. "Kas siis wahi alla pandaw peab nimelt politseis olema. Du ju ta kodune arrest," kõneles Uljana Philippowna.

"Teiega ei jõua waielda," hüidis Golosubenko; "siin ehk seal, noh see on ükstapuhas, aga mis ma raportisse kirjutan?"

„Mina ütlen Teile,“ pajatas Miller.

„Seda oleks Teile ammugi võinud teha,“ ütles rõemus politseimeister.

IX.

Teisel päeval oli Iwan Saharowitshi heledaste walgustatunud majas pidu. Külalisi sõitis palju kottu. Prouad ja preilid sõrasiwad ehtedes.

Uleülbise rõemu tsel oli üksnes Peter Wasiljewitshil tust jūdames. Teadmata olet oma saatuse üle waewas teda. Ilma õhtusõõki ootamata läks ta omale kätte juhatatud lambrisje ja heitis magama.

Tagasi minemat teed kuni Tšheremushtini sõitis ta Philipp Matwejewitshiga ühes, aga mis tee see oli? Esiteks, temaga sõitis poliisei ametnik, kes politseimeistri kätse järele teda Kursti guberneri kätte ära pidi andma, aga teiseks jäi Uljana Philippowna koguni tundmataks. Kui tema Milleri wahi alla panemise tõsist põhjust kuulis, siis naeris ta esiteks ja läks wiimaks wihaseks. Milleri tegewus kõiges selles sündmuses pahandas teda. Miller sai aru, et ta neiu meelest palju alamaiks oli jäänud ja see turvastas teda.

Kurstisje jõudis Miller ilma mingisuguse juhtumisetä. Sealne kuberner, Adrian Prokofjewitsh Ustimowitsh, wõttis teda taunis kuniwalt wastu. Belogorodi politseimeistri raporti läbilugedes, kes harilikul kantseeläri wormil teatas, et selle juures kuni edespidi arenduseni, kõige kõrgema kätse peale wahi alla wõetud kollegia registrator Miller sinna saadetakse, pööris ta tema poole ning palus asja seletada, mis see ta tegi.

„Mis ma pian Teiega tegema?“ ütles kuberner; „mingisugust juhatusi mull Teile kohta ei ole. Teid wangihoores pidada ma ei wõi ja lahti lasta ka ei wõi. Säege esiotja minu juurde, aga pärast näeme, mis saab.“

Sarnasel wiisil asus Peeter Wasiljewitsh ilma tahtmata Kurstisje elama. Kõigist sellest mis sündis, teatas ta oma isprawnitule ja hakkas asja pikemat kätse ootama.

Päewad wenisiwad temal wäsitawas ühesarnaduses mööda. Tema oli waba, aga ei wõinud ilma kubeneri teadmata mitte sammu kuhugile minna. Tööta seismine tegi temale waewa. Adrian Prokofjewitsh, kes seda tähele pani, andis temale üksford mõned paberid kirjutada. Asja täielikult lorda saatmine imestas teda. Siis andis ta Millerile ülesandeks, raskolnikute üle aruannet kirjutada, kes linna lähidal külas elasiwad. Ka seda tööd saatis Miller aruldase osawusega lorda. Siis nägi kuberner ära, et see wahjalune temale suureks kasuks wõib olla, ja tõstis teda omaks kodusets sekretäriks.

X.

Augusti kuu esimeste päevade sees sõitis Philipp Matwejewitš wiimats Kurstkisse. Sest et tema oma kadunud onu, Maslowi ainulene pärandaja oli, siis polnud päranduse kättesaamisel mitte iseäralisi raskeid takistusi ees. Kadunust jäi hea kiwimaja linnas ja suur mõisa, Schiräwõ, sellesamas gubermangus, järele.

Philipp Matwejewitš oli väga rõemus, kui Miller teda waatama tuli. Isegi Uljana Philippowna oli tema vastu lõbusam kui muidu. Kui Philipp Matwejewitš teada sai, missugune seisutord ja amet Milleril kubeneri juures oli, aimas tema kui elus õppinud inimene kohe, missugust turgutust see tema toimetustele mõis tuua, ja tegi oma tähelepanemist tema vastu lahefordseks. Aga Miller ise pattus ennaft asja toimetajaks, mis järel Philipp Matwejewitš warsti Schiräjewisse sõitis.

See asupail seisis ülfina keset metsaga ümberpiiratud lagedat madalikut. Aga mõisast kuni metsani ei olnud kuski tüllest vähemat wiit wersta maad. Talupoegade hurtsitud wenisimad pituti aia äärt mööda, aga härja mõisa oli natuke eemal, tiigi ääres lahus, ning metsaga ümberpiiratud. Maja juures olivad kõrwalised hooned, tallid, aidad ja kuurid. Ehitused olivad mädanenud ja hooletuse sisse jäetud, nagu kadunud Maslowi terwe mõis, sest et peremees ise peaaegu wäljaõitmatalt Kurstkis oli elanud. Philipp Matwejewitš, kes mõisat peremehe terawa silmaga waatas, nägi ära, et selle juures mitte wähe tegemist ei ole. „Das wäimees kohendab,“ lausus ta, „aga minul on waja puhkama jätta, niilauaks kui mina elan, ulatab oma waranduski.“

Sarnaste wäimehe juttude peale wastas Uljana Philippowna harilikult waitolemisega. Ainult mõnikord, kui tema just heal tujul polnud, pajatas ta: „Kust Te seda wäimeest tahate siis saada? Kas õige Moskwest tellite wõi?“

Neist sõnadest arutadi õigusega, et tema mehele minemisele mitte vastu ei oleks. Maslowi juures walitjes majapidamise üle tema elatanud sugulane, neu Antonina Mihailowna. Tema waatas walitseja rehnungid üle, andis kotale toidutraami wälja, kandis kõigi kirstude wõtmeid taskus, tülitjes kutsariga laerte pärast, lindude tallitajaga sööda pärast, karjatüdrukuga piima kasinuse pärast.

Uljana Philippowna oli esiteks väga rahul, et kodustest seiklustest peasis, aga wiimati hakkas ta langesse igawust tundma. Ja mis tal jäigi teha! Raamatuid Schiräjewos ei olnud, päewad otse iseenele klaweri mängimine tüitas ta ära. Sellepärast pole mitte raske sellest rõemusi aru saada, millega tema linnast Schiräjewosse

õitwat Millerit wastu wõttis. Teda wõeti seal just nagu oma inimest wastu. Tema wiitis lats päewa mõisas ära. Philipp Matwejewitsh kirjutas temast ühes toodud paberid alla ja leidis, et ta omale paremat advokati ei olets wõinud walida. Peale selle tuli Miller lahe nädali pärast ja jäi wähehaawal Schiräjewos hariliseks külaliseks.

Sügise lõpuks sai wiimaks Peeter Wassiljewitshi asi arutatud. Adrian Protossjewitsh kirjutas shandarmide ülemale, grahw Orlowile ja küsis, mis Milleriga teha. Grahw teatas temast leisirile, ja see lästis teda endisesse ametisse tagasi saata. Aga kuberner oli temaga nõnda ära harjunud, et teda ära ei tahtnud lasta ja oma iseäraliste toimetuste täitjaks ametnikuks tegi.

Selle aja ümber lõppis ka Metelitsa päranduse asi. Kui Miller nende lahe teatustega Schiräjewosse sõitis, andis Philipp Matwejewitsh temale suud ning seletas, et ta toreda pidu tahab walmistada. Kutselkirjad saidwad saadetud ja määratud päewal sõitwad külalised kottu.

XI.

Rahwast kogus palju. Seal oli mõisnikka naiste ja tütredega, kroonu ametnikka linnast ja mõned lähilorras korteris olewa polgu ohwitserid. Noorte meeste seas, peale Milleri, tellegi Peeter Pawlowitsh Rusowlew ja Metelitsa naabri Wachramejewi, olidwad iseäranis wennad Slobinad. Kõige wanem nendest oli niisuguse pihtadega mees, et küll harwa ühte inimest on, kes niisugust nägi. Tema paljud mustad juuksed olidwad lühikeseks lõigatud. Beenilestest kalewist alumine luub oli rihmaga pealt kinni tõmmatud. Selle luue alt paistis sinise willase särgi äär. Laiad sammetised püksid, mille reied pika saapa säärte sisse läisidwad, mis põlwe alt rihmalesega kinni olidwad koidetud, täiendasiwad tema tubast üllatonda. Riisama suured ja tugewad ning nõndajamasuguses riides olidwad ka kõi teised wennad, Peeter, Daniila ja Jegor. Wiimane oli kõige nõdrem. Tema näujooned olidwad pehmemad. Sinised filmad waatasiwad lahkest. Raswu ning näu poolest olidwad ka Slobinate õed Warwara ja Klawdenta, wendade sarnased.

„Mu Zumal, mis see on, kust Teie need Kalewipojad wälja wõtsite?“ küsis Peeter Pawlowitsh Ujana Philippownalt.

„Küsi papa käelt. Siiski, need on meie naabrid. Nende isa on kohtunik wõi selle sarnane Toportias.“

„Qu' est-ce que c'est Toportsy?“ küsis Rusowlew.

„Küla, wersta wiisteistkümmend siit.“

Lõunasöök oli linna klubi kutsutud koka tehtud ja nii täielik kui iganes soowida wõis. Peale söögi joodi shampajerit pidu

peremehe ja külaliste terwiseks. Lühidelt ütelda, kõik oli nõnda, nagu ta piabli olema.

Selle peale läksivad mehed suitsetamise tupp, aga daamed läksivad ülemise korr peale, oma riideid eestulema tantsu jaoks korda seadma. Selle ootamise ajal anti theed ja siis kogus seltskond uueste saali.

„Mu härrad,“ ütles Uljana Philippowna, „mina tahan natukeseks ajaks sõitma minna. Ilm on ilus. Kes soovib ühes sõita?“

See ettepanek sai noorte inimeste poolest rõemuga vastu võetud. Silmapill saadeti kutsaritele käsi hobuseid raskesse panna.

„Peeter Wassiljewitsh, tulge siia,“ ütles Uljana Philippowna, „kudas Teie tahate sõita, kas üksinda või minuga?“

„Kui Teie küsite, siis arwate paremaks ilma minuta sõita,“ wastas Miller naeratades, „aga muidu oleksite mind lihtsalt kutsunud.“

„Külap see nõnda on. Aga keda siis võtta?“

„Võtke Peeter Pawlowitsh. Tema ei pööra filmigi teistest ära.“

Ustin tuli Uljana Philippowna juurde.

„Kas me ei sõida mitte Uslihtshesse,“ küsis ta oma passi healega, „minul on seal hundi rauad ülesse seatud?“

„Wäga kena!“ lausus Uljana rõemjaste, aga nähes, et Peeter Pawlowitsh, kes Ustini ettepanekut kuulis, filmad pärani ajas ja imelspannes lättega wehles, hüidis ta usinaste:

„Muidugi, muidugi, sõidame sinna!“

XII.

Uslihtshe oli kroonu põlise metsa loomulil piir. Usinaste lendas kirju saanide rida sinna. Kõige ees sõitis Ustin, oma wäljamaa tõugu, tulise hobuse jooksu tagasi hoides. Ta istus lumerkülgedega saanis, kuhu tell peale oli lautatud. Nõndasamuti sõitsivad tema wenuad, kellest igaüks oma hobust juhtis. Minult Jegor juhtis paari järestiku ette ratendatud hobuseid; tema sõidutas õdesid.

Uljana Philippowna sõitis lahtises kolmehobuse saanis. Temaga ühes sõitis Peeter Pawlowitsh, aga hobuseid juhtis Omella.

Miller sõitis pisukeses linna saanis. Tema juur, raudjas, guberneri täht sammus troila kannul.

Ilm oli weidi külm. Taewast latis hall udu, millest kuu tumedalt läbi paistis. Kerge tuul puhus. Lumine lagendil oli nagu hõbedaga üle walatud. Silmaringis mustas mets. Hobused astusivad kindlaste külmanud lund mööda. Tee wenis kollala lindi sarnaselt ja kadus kaugusesse.

Ustin, kes metsa risti ja põiki tundis, juhtis otsekohe oma raudade poole. Kui puude alla sõideti, tõusis hobuste astumise müdin ja saanijalaste kriuksumine metsas veel walgemaks. Laialine legendil tuli metsa sees nähtawale. Kuu astus pilwe tagant wälja. Ümberringi jätendas heledaste walgustatud puhas lumi, aga kaugemal tõusis põline mets ülesse poole, mis härmatuslega ehitatud oli ja sügawas unes puhkas. Siin jäiwad saanid seisatama.

„Kas ei pööra tagasi?“ küendas Ustin.

Sealed langesiwad kahte jausse. Ühed tahtsiwad edasi sõita, teised loju tagasi pöördma, üteldes, et sõit muidugi pikemale wiibinud, kui waja oleks olnud. Häkitselt kuuldi metsa sügawusest wõnitawat, tumedat healt. Preilid wärisewad ootamatuse pärast.

„Hunt!“ küendas Ustin: „langes, sõbrakene, lõhju.“

Preilidel ärkas uudishimu. Nad tahtsiwad hunti näha. Hobused jäeti kutsarite hooleks ja kõik seltskond sammus lõwa lumeskoorusest mööda Ustini järel. Tee peal naljatadi ja naereti.

Ustin jäi seisma ja kummardas maha.

„Ära läinud ja rauad ühes wiinud. Rahju, oleksime loju wiinud.“

„Jälgi mööda wõib ülesse leida,“ tähendas Daniila lund waadates.

„Noh, ei matja,“ sõnus Peeter, „raiskame muidu aega. Homme olen ma temal hoobilt jälge peal.“

„Hunt ei ole kaugel,“ lausus Wahramejew.

„Kui ta kaugel pole, siis wõtame tema kinni,“ pajatas Uljana Philippowna.

Peeter Pawlowitsh, kes mehise meele poolest tahtis hiilgada, astus ette, aga Ustin tõmbas kohe tagasi.

„Dobate, mis tarmis hooplaupa ronida. Wahramejew, kudas sina arwad, kas ta läks palkideni ehl ei?“

Wahramejew sügas kulla tagust, küürutas maha ja waatles tüki aega lund. Uljana Philippowna naeris heledasti.

„Oh teie jäljeuurijad! Ei oleks uskunud, et Kooperi kangelastega kolku juhtun.“

„Palkideni ei läinud,“ lausus Wahramejew, keda terwes maa-konnas kõige osawamaks kütiks peeti, nõnda et isegi Ustin tema tähtsust tunnistas. „Hunt on soos pikali, kust ta ka oma healt kuulda andis.“

„Ma arwan isegi nõnda,“ ütles Daniila.

Selle arwamisega oliwad ka teised nõus. Ustin jautas siis seltskonna mitmesse jalku ning juhatas, kust sellegil minna. Kuusolewile andis ta nõuks preilide juurde jätta.

„Muidu effite ära ja ei leia teid homme hommituni ülesse.“

Kütid läksiwad metsamööda laiali. Uksteisele healt tehes ja

huigates, piirasiwad nemad soo sisse ja hunt oli käes. Poole puudalise rauaga tema ära ei suutnud jooksta. Bihafelt hammaid plaksutades ja karwu püsti ajades oli ta walmis igatihe peale kargama, kes tema ligi oleks läinud.

Kõige esimene tema juurde mineja oli Ustin. Ta istus temale ratja selga ja wõttis kõrwad peusse. Hunt ei jõudnud teda landa ja lõmitas maha. Währamejew pistis temale lühikese kapi lõugade wahele, mis hunt kohe hammastega kinni haaras. Siis wõideti tema lõuad kaajas jookswa nõõriga kõwaste kapi ümber kinni ja sai tema nõnda lahjutuks tehtud. Teda peasteti rauast lahti ja lanti saanide juurde.

Selle wahel tõusis tuul ja taewas läks pilwe. Sund sadas just nagu kottist maha.

"Ruttu, ruttu!" kihutas Peeter Pawlowitsh feltskonda taga. Hobused noorskasiwad metsalise ligidust tundes. Ilm läks taga halmemaks. Omelko waatas teda pead wangutades.

"Ustin Petrowitsh, minge jälle ette, teie ei elsi tee pealt ära," lausub Miller. "Sibuge kõige heledam tell oma looga külge, meil on siis parem Teie järele sõita."

Kell wõeti Omelko looga küllest. Runi tee mööda metsa läks, jooksiwad hobused tubliste, lageda peal mõllas niisugune torm ja oli nõnda kangeste tuisatud, et hobused ära wärsiwad ning waerwalt edasi liikusiwad.

Ustin jättis oma hobuse seisma ja läks Währamejewi juurde, kes tema järel sõitis.

"Tee mis tahad, aga Shiräjewosse ei saa. Kuidas see ilm ta nii hukka läks! Kas ei oleks mitte parem, sinu juurde Währamejewisse pöörata? Metsas pole suurt wiga, jõuame itka sinna."

"Aga kus mets on?" kostis see küsiwalt.

Metsa ei olnud tõeste enam näha. Näitas nagu oleks hiigla juurdune lumepilw maa peale langenud ja kõik kinni katnud. Lumi tees ja kihises üles ning alla. Bihafelt ja kurblikult mühises tuul üle lagendiku.

Ustin pööris waitolles oma saani juurde tagasi. Liiguti edasi. Meeleheitlik kisa kõlas tagaspoolt. Kõkendaja oli Peeter Pawlowitsh. Raste kolmehobuse saan jäi lume sisse kinni ja hobused ei jõudnud neid paigast liigutada.

Miller kutsus Uljana Philippownat oma saani istuma, aga Peeter Pawlowitshile andis tema nõu kellegi Slobina juurde istuda. Peeter Pawlowitsh ronis sajatades saanist välja. Sõideti veel mõnikümme silda. Peeter Wasiljewitsh kuulas hoolega Ustina tella helinat, kelle saani ammugi enam näha ei olnud. Tema sai aru, et selle tell juba teest kõrwal helises.

„Kas tema tõeste ära effis?“ ütles ta ja katkus piitsa warrega teed.

„Kus siis teised lõik on?“ küsis Uljana Philippowna natuke arglikult, sest et ta läbi lume mässu midagit ei näinud.

„Kust mina seda tean.“

„Nemad effiwad tee pealt ära ja saawad külmast wõetud.“

„Kas Slobinad külmast wõetud saawad?“

„Meie saame külmast wõetud, sest meie effisime ka ju tee pealt ära. Mis Teie teete, miikpärast hobuse ümber pöörate?“

„Ega mina ei pööra, waid tema ise.“

Roudjas täht, keda harjunud sõitja iseenele hoolets jättis, nuusutas õhtu ja pööris tagasi. Uljana Philippowna oli hirmul, aga Milleri sõitumata rahu mõjus ka temasse.

„Mis see on?“ küsis ta eespool läbi lumetuisu ühte tume-
dat kogu filmates.

Miller naeratas.

„Teite maja. Meie jõudsime koju.“

Tema pidas hobuse heledaste walgustatud trepi ees finni, mille peal Philipp Matwejewitsh ise seisis.

„Kus sina, emalene, ometi kadusid,“ ütles ta südametäiega, aga Uljana Philippowna mõistis kohe, kudas ta tema pärast mures oli. — „Kus lõik teised on?“

„Kas leegi veel tagasi ei jõudnud?“ küsis Miller imestades.

„Jsegi mõista, mitte leegi. Aga teie teate seda asja paremine: olite ju ometi ühes koos.“

Uljana Philippowna jutustas, kudas nemad tee pealt ära effisiwad. Tants tuli kõrwale jätta. Suur osa külalisi magasiwad Schirajewis ööd.

Alles teisel päewal kogusiwad lõik heilase sõidu osalised kottu. Ustin ütsinda sõitis otsekohe Taportsaasse, teised effisiwad ära ja möllasiwad kuni hommituni tuisu läes.

XIII.

Nähes, et meesterahwad kaarta mängima istusiwad, naisterahwaid theelaua äärde jättes, läks Miller oma tuppa minema. Piitusest nurgapealsest wõderastetuast mööda minnes nägi ta seal Uljana Philippownat. Tema oli ütsinda ja nagu näitis, segase mõtetega.

„Mis Teil wiga on?“ küsis Miller osawõtlikult ja istus tema kõrwale sohwa peale.

„Ei midagit, olen muidu natuke wäsinud,“ kostis ta.

Miller waatas waitolles tema otsa. Tialgi polnud neiu nõnda ilus. Tema nagu oli lahwatanud, rind käis woogawalt.

Mingi tähtsa ja tõeste sündima asja ettetundmine talistas Milleri hingetõmbamist.

„Kas Teie nüüd päriselt siia jäate?“ küsis neiu pitalt.

„Kui mitte just päriselt, siis ometi kauaks ajaks. See teenistus on endiselt parem.“

„Meie sõidame lewadel ära.“

Miller ei wastanud. Uljana pööris pead ja wahtis ühise filmi tema peale. Temalt kuuldus külaliste lõne, nende naer. Siin oli waike, pehme hämarus walitses tuas. Neiu wõttis häätselt tema käest kinni.

„Mis Te waikite, rääkige, ma tahan Teie healt kuulda!“

Kaua tagasihoidud kirj leegitses temas põlema.

„Mis mull ütelda on? Teie teate, ammugi, et ma Teid armastan —“

Neiu wõttis tema kaela ümbert kinni.

Sammud oliwad kuulda.

„Ah, teie olete siin, mu lapsed,“ ütles Philipp Matwejewitsch sisse astudes.

Noorte inimeste imelikku waitolekut nähes jäi tema kohtlaselt seisma.

„Papa,“ ütles Uljana Philippowna häätselt ja tõusis püsti — „näe, see siin on minu peigmees.“

Tema heal wärises, aga ta ütles need sõnad selgeste ja kindlasti.

„Ammugi oleks wõinud nõnda olla, tuisene,“ pajatas liigutatud Philipp Matwejewitsch tüdart laisutades ja andis peigmehele tugewaste suud.

Põlew kurgan. *)

Jutustus.

I.

Meie paikus, siin pool Kertschenski wäina, on palju kurganist. Ühed neist weniwad peendra wiisil mööda mere kallast edasi, teised on ilma mingi nähtawa korrata laiali. Mõnes kohas leitakse nende peal kiwi-eitefi. Kõrge maa sisse tuetawa lõhu peale kottu pannes waatawad nemad pimedate silmadega liigutamata siin-poi.

*) Курганъ = enne-ajaloo-aegne kalme (hauaküngas).

Witmed aastasojad on juba igawikku woolanud, aga need weibrad kiwi kujub seisawad muutmatast oma kohtade peal, ja ei torm, lumi ega maru jõua nende tuhandeaastast rahu rikkuda.

Kurganisi on eraomanikkude ja kroonu maa peal. Esimisel korral mõib peremees neid nõnda kaewata, kudas ise tahab, ega ole temal sundmust oma leidustest kellegile aru anda. Aga kroonu kurganisi mõib alles selleks lubasaamise järel kaewata, kus juures tõi leitud asjad wanaajaurimise kommisjoni lähewad ning nende eest kohalikt rahalikku tasumist antakse. On juhtunud, et kurgani kaewamise peale kolm kuni nelijada rubla tulutadi, aga kroonu käest kümme kuni kaksteistkümme tuhat saadi.

Eraomanikud mõtawad aga siiski wäga arwaste kaewamise tööd ette. Kurganid on harilikult sülda kolm kõrged ja sammu kolmsada ümbermõetes laiad kingud. Et kurgani täieste uurida, on tarwis teda ülewast tipust kuni põhjani kiht kihi järele ära kaewata. Aga see nõuab niipalju aega, kulu ja waewa, et kaewamist peaaegu ette ei mõeta, liiategi weel sellepärast, et ei teata, kui suurt kasu mõib loota. Ameti poolest wanaaja uurijad ei kaewa ka terwet kurgani ära, waid ristamisi kraawid temast läbi, ja kui midagit, kas puusärki või luukeret leiawad, kaewawad augu ning mõtawad leidise wälja. Riisuguste poolitu kaewamiste juures jääb poljugi marjule, ja sagedaste näitab kõige rikkam kurgan, nagu ei oleks temas midagit hinnawäärilist.

II.

Mina kuulsin, et keegi siia sõitnud ohwitser juba nädalat tats stepis Tshernalutski kurgani kaewab. Minust oli see wersta kümme kaugel ja ma sõitsin ükskord kaewamist waatama. Kurgani ümber kijas tükki kaksteikümme töömeeft. Tema oli sülda kolm laiast läbikaewatud, umbes seitse aršinat maapinnast kõrgel. Kuus „oda meeft“ töötasiwad labidatega eespool rias. Pehme muld langes panga kaupa pisukestesse wagunitesse, mis aršinat poolteist pitad oliwad. Töömehed lükkasiwad neid siis minema. Seal, kus rööpe tee lõppes, puistas iseenesest liikum masin mulla pealt maha ja töömehed ajasiwad siis wagunid tagasi.

Tükikene maad kurganist eemal seisjis laudadest ülesse lööbud laagrihurtsit, mille juurde mina sõitsin. Hurtsikust tuli minule weitefe kaswuga, tõmmuf werd, elawa musta filmadega sapööri ohwitser wastu. Päewatus lattis tema nägu. Tema taskest rii-dest rüi oli mullane. Kõigest tema olekust paistis agarus ja ägedus. Tema wälimine kuju näitis minule tuttaw olewat. See oli minu kooliwend Sjamoilow.

Meie tundsi me teineteist ära. Ta kutsus mind sisse. Hurt-
fikus polnud mingit toredust. Seina ääres seisis raudne säng.
Tema kõrval laud laartide ning joonitustega. Teise seina ääres
paistis päratu suur, wast plektidega löödud last — leiduste tarmis.

Koolimend jutustas minule, et tema juba palju kroonu kur-
ganist üles olemat kaevanud ja selles töös väga osawaks läinud.
„Uhe ainja vaatamisega näed, kas maksab kaevamist ette
võtta ehk ei,“ tähendas tema.

Seda tööd toimetas tema oma tahtmist mööda ja oma kulu
peal, aga siis määrab kroonu temale ühe summa abiks. Ta kõneles
ägedusega ja arusaadawalt. Olets võinud weidraks näidata, ku-
das niisugune elaw, tegew inimene aastasadade tolmu sees
wõis kaewata. Aga päris wanaaja uurijad, mitte tuas unistajad,
on kõik niisugused.

„Rahaangu kaevamine on igaw, aga kurganide kaevamine
lustiline,“ ütles ta: „seal kaewad, kaewad — ei midagi, aga siin
hakkad kohe rahasi, pandlaid, mitmesugusi iluasju ja muud sar-
nast leidma. Leidus tuleb leiduse järele. Waewalt jõuad kirja
panna.“

Meie läksime kurgani juurde. Šamoiilowi käsiline, Gawri-
lõtš, juhatas töömehi. Minu juuresoleku ajal wõeti mitu helme
välja, mis niheaste oma wormi kui ka materjali poolest algupä-
ralised olivad. Ühed olivad hõbedast, teised tiwist, kolmandamad
klaasi sarnasest sulawfinisest mineraalwärmist. Tundmata linnu
kujutus merewaigust oli ilustate alles hoitud, aga merewast ise oli
ära kuiwanud ja kalawooniumiks muutnud. Minu tähelepanemist
tõmbas üks toru ots oma peale, mis „kaewu“ (angu) sügawuses
paistis.

„Siit on ükskord nahwtat wõetud,“ ütles Šamonow, „waata,
ka muld on kõik nahwtaga läbi joodetud. Alitas on, iseenekesti
mõista, ammust ammu ära kuiwanud. Nahwtat wõtsiwad Ge-
nueeslased (Genualsed), kellel siin asundused (koloniid) olivad.“

Minu kiirutasin augu kohta; raske aswalbi lõhn tõusis sealt
üllesse. Must muld tuletas oma näo poolestki ära põlenud tõrwa
meelde.

III.

Selle wahel sees hakkas juba pimedaks minema. Suurem
osa töömehi läksiwad ära. Kaks wõi kolm tükki lorisatsiwad töö-
riistu ära. Gawrilowitš waatas tikkusi üle, mis kaevamise ju-
hiks olivad. Meie heitsime Šamoiilowiga kurgani äärde rohu peale
pitäli. Pime lõunapoolne sinine taewas säras tähtesid täis. Kuu

ei olnud veel ülesse tõusnud, aga tema tuline äär oli juba walmis filmaringist lerkima.

„Kudas sa selle mõtte peale tulid, just seda kurgani kaewama hakata? küsisin mina, „siin ümberkaudu on ju nõnda palju teisi kurganisi.“

Sjamoilow naeratas.

„Meie, kurganikaewajad = saagiotfijad, oleme alati natuke ebausulised. Iseenesestki mõista võib harjumise läbi peaaegu effimataalt ütelda, kas maksab kaewamist eht ei, aga harilikult pannakse ka teisi sinna külge puutumaid asju tähele. Sina oled muidugi maa sisse peidetud warandustest, wandumistest ja sala raamatutest kuulnud, kus kõit selgeste ülewal olewat, kudas seda eht teist warandust kätte saada. Minu kätte juhtus ka niisugune raamat ja seal on see kurgan juhutatud.“

Pian tunnistama, et sõbra arhæoloogialil tarkus minu filmis wäga waaruma hakkas. Tema sai sellest wististe aru ja ütles tuliselt:

„Ma olen enam kui sada kurgani lahti kaewanud, mitspärast siis mõõdamинnes ka mitte seda lahti ei wõi kaewata. Wälimise nähtuse järele tõutab ta head saati, ja kui ma ka midagit enam ei leia, siis on mu waew ja kulu nende kuld ja hõbe pannalde läbigi tajutud, mis juba leitud on.

Mina ei wastanud midagit. Sjamoilow kõneles edasi:

„Minewal aastal hakkasiwad Ingliseed minuga tingimisi tegema. Reegi õpetatud selts pakkus minule kümme kuni wiisteistkümmend tuhat rubla aastas selle eest, et mina eraomanikude käest neile kurganisi ostaksin, nende kulu peal lahrikaewamisi ette wõtaksin ja kõit leitud asjad neile jaadaksin.“

„Kas see võimalik on?“ küsisin mina.

„Miks ta siis võimalik pole? Suurem osa kurganisi on kasakate ja külade omandus, kroonu päralt on neid wäga wähe. Noh, aga selle omandus kurgan on, see võib temaga teha, mis ise tahab. Palkumine oli kasulik, aga mina ei wõinud seda wastu. Ma olen ohwitser, walitsus aitab mind...“

Ta lõpetas järsku jutu ja jäi wait. Dõfine waitus lautas ennast ilta enam üle stepi. Punane kuusirp paistis taewa külles.

„Kudas see kiri sinu kätte juhtus?“ ütlesin mina endise jutu peale tagasi pöördes.

„Usna kogemata. Tead, mõned kunstnikud armastawad nõnda looduse järel maalida, et pea iga sammu peal iseenees mõtlewad: hea oleks seda keppi ülesse maalida, waja oleks seda weekukkumist ülesse joonistada j. n. e. Just nõnda mõtleme ka meie. Sõidad mõnikord mööda steppi — waatad, kiwi tee ääres — oleks õige kaewata, eht on seal midagi; näed, katti murtud rist paistab ja

seal juures haud, mõtled: seal wististe midagi on — ja nõnda ilma otsata. Aga kirja ma leidfin kurgani seest. Kurgan ise polnud suurem asi ja ma hakkasin teda ainult ajawiiteks kaewama, sest et midagit muud teha polnud.

Mina ootasin sell ajal tellitud wagonisi ja walmistafin ennast suurema kaewamise wastu. Kaewasime pealmise torra ära, warfi näitas ennast see peenikene, pilt, tsemmeti karmaline rohi, mis alati selle tundemärgiks on, et luukere tõeste kurganis on. See rohi ilmub furnuteha rammutuses ja wenib ülessepoole, sagedaste terwest kurganist läbi kaswades. Meie kaewasime rohu juhil alla, aga luukeret ei leidnud — wõib olla et „bõksed riisujad“ tema wäga ammu oja eest wälja kaewasiwad, ehte asjad ära wõtsiwad ning kondid mööda steppi laiale wiskasiwad — aga haua jätistest oli tunda, et tema seal oli olnud. Need jätised oliwad neli määratumat kiwi lauda: kaks furnuteha kõrwal, üks pea- ja teine jalgade otsas. Tema lamas peenikese kiwiprugi kihil peal ja oli kõige puusärgiga wõi õigem ütelda kiwisärgiga peenikese liiwa alla kaetud. Ja nõnda oliwad üleüldse kõigis minu kurganides hauad ehitatud. Selle liiwa seest leidfin ma rulli keeratud naha tükkese. See oligi see kiri. Ta oli muidu pärgamendi tükkine ja Arabia keeles kirjutatud.

Silja aja eest enne seda jutustas minule üks wana aja armas-taja Kertshis wana juturikkast ärahiwtitatud Genueeslasest. Peale kirjade on raha-astudest alati palju wanu juttusi. Ja kui imelik: mõne jutu kuuled siin, aga kirja näed kellegi wana asjade armas-taja juures mitme saja wersta taga. Minuga oli sarnane lugu.“

„Misjugune see wana jutt on?“

„Siinse Genua koloniide (asunduste) õitsmise ajal oli üks nahwta kaupleja oma rikkuse poolest kuulus. Oma waranduse korjas tema ise, ja kui rikkaks sai, siis tahtis tema naist wõtta. Ühel naabri würstidest oli wäga ilus tütar, aga jellel oli peigmees. Seda würstipreilit hakkaski Genueeslane kofima. Ei tea, kas endine peigmees nõnda waene oli wõi oliwad isal omad eesmärgid, aga ta andis tütre Genueeslasele. Peeti pulmad, kus pruut ühtepuhku nuttis, aga õhtul wiis Genueeslane nooriku oma koju.

Selljamaal õhtul jäi tema haigeks ja langes minestusesse. Arabia tohter, kes lahutamata tema juures oli, andis talle tanget rohku, aga see ei suutnud kühwi wõimu kautada. Kui Genualane meelemärgusele tuli, kaskis ta enesele nahwta hallita peale haua walmistada ja kõi oma waranduse sinna panna, et nad kellegi omaks ei saaks. Seda kõi täideti. Kui ta suri, pandi tema teha hauda ja toodi noorik sinna, et teda mehega ühes maha matta, nagu selleaegne pruut ning surmu tahtmine oli. Kõik see sündis bõksel. Genueeslase julased piirasiwad haua ümber ja tahtsivad just noort leske surmata, kui tundmata ratsalised hõkitselt nende peale

kihutasiwad, naise nende käest ära kiskusiwad ja kiireste jälle ära sõitisiwad. Haud aeti kinni ja sellega oli asi lõpetatud. Tohter kirjutas enesele selle kirja mälestuseks, aga ise tegi jutu wälja, et kurgjad waimud roojastatud hauda asusiwad ja sõitis ära. Wisiste mõtles ta ise ükstord warandust wälja wõtta ning muretses selle eest, et teised seda ära ei näppaks. Ja kurgan, mis halwa kuulsuse sisse sai, jäi puutumataks.

Teadmata on, mis tohtrist sai. Võib olla, et ta minust laewatud kurganisse maetud sai, aga tema kiri jäi termeks. Pean tunnistama, et see leidus mind rahutumaks tegi. Ma teadsin, oli juhtumisi kus raha-augud ülesse otsiti, ja mõtlesin, et ehk saatus nüid minu wastu helde on. Siin waewata otsisin ma juhataatud kurgani ülesse ning laewamine näitas juba esimesel sammul, et ma mitte ehtinud polnud. Veel natukene waewa ja Genueeslase warandus saab ehk minu käes olema."

Tema tõusis istukile ja waatas äritusega minu peale. Mina olin ta tema jutustusest erutatud. Kõle stepp, õõ ja saladusline jutt peidetud warandusest äritasiwad minu ilutjusi.

"Kus see kiri on?" küsisin ma.

"Siin, minu juurdes," lausus ta ja wõttis kirjatasu wälja. Rahtlus tõusis tema näu peale. Ta sõrmitses wärisewa kätega seal olewaid paberisi, aga ei leidnud imelist käsikirja. Segaselt minu peale waadates ruttas tema hurisikuse. Mina tõusin püsti ja wõhtisin rahutusega temale järele. Tülitse aja pärast tuli tema läwe peale nähtawale. Ma sain aru, et ta kirja polnud leidnud.

"Mis sull teda nüid nõnda tarwis on? See on ju seefama kurgan," jõnusin mina.

Tema wangutas pead ja sosistas:

"Ma ei tea veel kõiki, seal on laiemalt seletatud..."

"Washe blagorodije," kuulbus Gawrilõtshi wali hea, "olge heaks, tulge siia: luukere tuli nähtawale."

Magu ühest mõttest kihutatud, ruttasime meie kurgani peale, Gawrilõtsh läks, labidas peus, auku sisse, mis arsinat kaks sügaw oli. Ühest küljest oli muld ära langenud ja kiwitahtli äär paisis. Siin waewata rootisime tema päriselt lahti. Magu näha oli, seisis tema luukere jalgade otsas.

"Siin tema taga peab kaks ristamisi pandud oda olema," lausus Sjamoilow ja hakkas kiwi alust õõnistama.

Warsti oli see lahti urgitsetud ja ühendatud jõul lükkasime teda augu põhja.

"Odad!" hüidis Sjamoilow.

Tõeste oliwad kaks ristamisi pandud oda maa sees. Nüid tuli ettemaatlikult toimetada. Meie wõtsime nuad käsile. Must lõwa muld langes tumeda mühinaga alla. Aga pimedus taitistas mind

lange. Gavrilõish wõttis laterna ja tahtis tuld sisse panna. Põlema tõmmatud tiff walgustas selgeste meite lahwatanud, äritatud nägusi. Aga seal juhtus midagi aruldast. Tule leet wenis ime-
litult pilaks, wenis alla ja hakkas mulla külge. Sseenesest kargasime meie hana juurest minema ja jõudsime waewalt kurgani otsast maha, kui tuleleek mõirates august wälja tungis, just nagu laoma tulepurskawast mäest. Tule sammus walgustas steppi. Kas juhtusime meie uue hallita peale, ehk ei olnud wana täieste ära kuiwanud, aga kurgan oli põlemas ning leegitses lestaigaist nagu tuleriit.

Õnnetust kuulutaw punane kuma tõusis tema kohta taewa peale. Kaugelt, kaifata külast, kostis kottutuse trummi pöörin.

Meie seisime ja waatasime waitolles pealt, kuidas wana ihnuks-
taela haud tule sisse kadus.

Tema wiimne soow läks täide. Tema warandus ei saanud kellegi omaks. Põlew kurgan neelas seda igaweseks enese sisse.

Kinni müiritud rüütel.

Jutustus.

Balti mere rannas on õige rohkeste muistse rüütli losside waremeid ja jäitseid. Arhitektor B. oli käsu saanud ühte nendest läbi uurida ja ta kutsus mind enesega kaasa. Tema rääkis, et ta juba lossis on olnud ja muu seas ühe õhukindla kongi leidnud. Sellest tahtis ta oma uurimist algada.

Selle lossi kohta kõneldi kohutawaid lugusi. Jutustadi, et seal sügawad kaewud olnud, kuhu süidlased sisse wiisatud, koledad teledrid, kus wangisi aastate kaupa ahelas hoitud, hirmsad piinamise tambrid wiletsate waewamisteks.

Lossi ümberkaudus oli kurbliku näuline. Siia sees kaswasid kitarad männid. Loss ise seisis ringu peal. All wõllas pisutene jõgi. Koht oli pealetungimiseks ehk kaitsmiseks mõnus. Pääwal, millal meie waatamiseks sinna sõitsime, oli sumpas ilm. Paksud hallid pilwed kaswisid taewast. Mõistus latis pörsaid ja kitaraid metsa puid, mis kohale veel enam kurblikku nagu andis.

Nagu kõik lestaia ehitused, seisis ka see loss pea kere, müiride ja kaewandusega ümberpiiratud. Kaewandused olid veel sügawad, müirid poolelti lagunenud, lossi kere oliwad paljalt alumise korra waremed järele jäänud.

Mõnest suurest tuast läbi minnes jõudsi meie kitsasse pimedasse koridori. Kaks töömest käisid latritega meie ees. Kiwi tahvlib, millest koridori põrand tehtud, olivad hallitusega kaetud, kuhu meie jäljed järele jäiwad.

Kaske walatud rauasi üks pani meie eest tee kinni.

„Käe,“ ütles arhitektor, „see ongi see korg.“

Järele waadates nägin ma, et üks mitte seina sisse ei olnud tehtud, mis meie eest nagu koridori kinni oleks pannud, vaid liwist lasti sisse, mis sülda kaks pill ning sülda poolteist kõrge oli. Koridor läks seal kohas laiemaks, nõnda et võimalik oli ümber lasti minna. Arhitektor pööris tähelepanemist selle peale, et last koridori põrandast natuke madalamal seisis ja wõlwitud laest arsiina jagu eemale jäi.

Meie käisime imelikult ehituse ringis ümber ära. Suured wanaaegsed telliskivid katkisid teda igast küllest plingiste. Minu sõbra ütelust mööda oli nendele puu korg ümber pandud, nagu jeda sellel ajal tehti.

Kui saladuslike korgi kõige hoollam väljaspidine waatus midagi selgust ei toonud, sai nõuks mõtetud raud ust sisse lüüa. Töömehed andsidwad latrid meie kätte ja hakkasid ametisse. Raua aega ei annud üks wäsarale ega kangile järele. Kasked hoobid mütsusiwad tumedate wõlwide all. Aga piidad wankusiwad, hinged kriitlusiwad ning korgi kole saladus pidi nähtawalt warsti awalitaks saama.

Arhitektor seisis minust natukene tagapool. Latert kõrgele pea kohta hoides, et walgus paremine ette poole paistis, ei pöörnud ma filmigi uste poolt ära. Wiimaks wabises üks ja läks pitkamisi lahti. Hana külmus woolas meie peale.

Minu sõber polnud ehtinud. See oli telliskiwidega ümbermüiritud puust last. Tema sees oli laud ja laua ääres tool, kus peal norgu lastud peaga ritter istus. Kõik tema ülikond, sulgedega kübar, kullaga läbi kootud riided, sutad ja kalli pannaldegad kingad oliwad täieste termeks jäänud. Näitas, nagu oleks tema nagu ainult pikast wangipõlwest haiglikult lahwatanud, aga mitte surma läbi. Ta istus põlwe peale risti pandud kättega. Silmalaud olivad maha lastud. Kõrka nina all paistsiwad tõmmud wunsiid. Walgest batistiist piisidega krae oli temal kaela ümber. Laua peal paistis kruus, tema kõrwal tükk leiba.

Imestuse pärast iseeneest ära, seisisime meie wait. Aga nähtus ei kestnud mitte kaua, waid ühe ainja filmapilgu. Wärske õhk tungis korgi. Müütel tuikus ja kõik kadus.

Meie astusime ruttu korgi sisse. Ei lauda, tooli ega lasti puust seinasigi polnud enam olemas. Niisama nagu põlewa sigari otsas tuhk oma joonest alles hoiab ning külgepuutumise läbi tol-

muks langes, nõnda langes ka linnimüiritud rüütel ja kõik mis tema ümber oli. Meie leidsime ainult mõne kondi ja põranda pealt tolmu seest särafiwad kuld plaadid ning pandlad, mis surmale mõistetud rüütli riideid ja kingasi olivad ehtinud. Kõng wiis oma saladuse enesega ühes!

Duell (kaksikvõitlus).

Buštšini järele Veneskelest.

Salawäe ohwitseri elu on kõigile, kes wäeteenistuses on olnud, wäga tüütu; kes seda ei tea, neid tutvustan natuke sellega — hommitu-õpetus kasarmutes wõi platsil, peale seda lõunabõõt kustil trahteris wõi oma klubis, õhtul punsh ja kaardid. Miihuguses järjes olivad meie polgu lõbustused, kui meie Poolamaal ühes weiteses linnas talweforterit pidasime. Meie õnneks wõi õnnetuseks polnud seal ühte lohtagi olemas, kus ka eht õrnamat sugu oleksime näinud. Ainult üks inimene, Silwio, wõttis meid igatõrd wiisijärele wastu. Ta oli ka tõrd ise hufariwäes teenimas olnud, pärast aga, ei tea mis pärast ta nii noorelt otstomtu oli läinud. Sell ajal oli ta umbes 30 aastat wana. Tema juurest leidsiwad ohwitserid igal ajal head lõunat ja õhtukõsti, mis just küll kõige parem polnud, aga ometegi ausaste ja puhtaste walmistatud oli. Peale selle polnud kellegil nii head shampajerid kui temal. Tua kraam oli tall lihtne aga puhas. Tema kõige armsam ajawiide oli püstitoli lastmine, mida tall igatseltsi ja milledega tema tua seinad nagu mesilase kärjed auka täis olid lastud. Püstolid olid tema kõige suurem rikkus, aga nii kui ta püstolitega ritas oli, nii oli ta ka lastmise peale osaw ja ma arwan terwes polgus poleks keegi tahkema wõi kartma hakanud, kui Silwio tema pea pealt õuna pooleks oletks tahtnud lasta. Sgaüks arwas, et tema hinge tõesti mõni tema hirmsa osawuse ohwer waewas ja taga kisas.

Kõikide ohwitseridega käis ta auupakkult ümber, aga kõige paremaks pidas ta ilka mind, mina ei tea isegi mitte, mis teda nii minu külgi ja mind tema külgi sidus; aga sellegi pärast ei awaldanud ta mulle midagi eht tema südant küll nähtawalt üks isearaline saladus waewas. Kord sai ta meie polgu laudu ühe haruldase kirja, mida ta kannatamata lahti kiskus ja ahneste läbi luges.

„Mu auustatud härrad!“ hüidis ta kirja tasu pistes: „ma pean teist lahutama; asjatalitused nõuawad rutulist lahtumist; ja weel täna õõsi pean ma ära sõitma! Palun seepärast kõiki oma auusaid sõpru mind wiimist tõrda jumalaga jätma tulla. — Aga

Teid palun ma nimelt, tulge, sest mull on Teile midagi rääkida" — nende sõnadega pööris ta minu poole, ja lahkus polgu lantseleist, kus ta sagedaste meiega viibis. Õhtul tema juure tulles leidime teda parajasti püstol' lastmast: määgilauaks oli tal poti ärs tulba külge kinni lööbunud, sinna lastis ta järestiku 5 kuuli 20 sammu peal südamesse. „See on viimane harjutus —“ ümises ta iseeneses. Warsti oli terve polt ohwiterisi loos. Laua taga oli Silwio väga rõemus ja pudeli korgid plahwatasiwad üksteise järele, sest igamees tahtis temaga Jamalaga jätmiseks klaasi tühjendada. Hilja õhtu tõusime laua juurest üles ja lahkusime. Teised tõttasiwad kõit minema, mina jäin üksi tema juure. Meie istusime laua ääre, panime piibud põlema, Silwio oli koguni kurb ja lahwatanud, kõit endine rõem oli kadunud. Mii istusime natukene aega sõnalausumata. Silwio täitis oma piibu uueste täis, pani suitsema ja hakkas rääkima: „Wõib olla, et meie enam edespidi üksteist ei näe ja seepärast tahtsin sulle selgete teha, mis otstarbeks minu püstoli lastmine on ja mis minu saladus on. — Kuue aasta eest sain ma oma wastase poolt ühe kõrwahoobi ning see on alles talle kättemaksmata ja praegu elab ta oma kõige õnnelikumaid filmapilkusi.“ Minu uudishimu sai see läbi äratud, ja ma küsisin. „Kas teil aega ei olnud? wõi ei julgenud teie temaga katsikwõitlusele minna?“ „Ma olin temaga duelli peal ja waata, siin on weel sellest mulle mälestus järele jäänud. — Nende sõnadega wõttis ta kormist punase kuld tuti ja hõbe äärtega mütsi wälja ja pistis pähe, 1 wersjol otjast kõrgemal oli ta läbi lastud. — Nagu Teie teate, teenisin ma enne G. husari polgus. Minu iseloomus on sulle tutaw. Ma tahtsin igal pool ikka esimene olla ja olin ka, kas joomises, tapluses, armastuses, j. n. e. Ja tõesti olin ma ka joodik ja wõitluse otšija. Enamiste iga päew juhtusiwad meil polludes katsikwõitlused, kus mina ikka kas käämehets ehk ise wõitlejaks olin. Kõit seltsimehed kartsid mind, aga polgu loman-derid, keda sagedaste wahetadi, waatasiwad minu peale, kui läbi- saamata kerjuje peale.

Mina rõemustasin ennast väga oma kuulsuse üle. Kui aga meie polku üks noor, väga juurest soost ohwiter, kelle nime ma ei taha nimetada, juure tuli, hakkas minus salawiha põlema. Sialgi ei olnud ma niisugust õnnelikku inimest näinud, kui see oli! Armaste ise, tema noorus, iludus, rõemus meel, mahu julgus, suur nimi, raha, millel arwu ei olnud ja mis ialgi otša ei saanud. Wõite armata, misjuguist waenu see minu ja tema wahel tõstis, sest nüüd wõis ta esimene polgus olla, aga mitte mina. Minust täielikku teatust saades, tahtis ta minuga sõprust pidama hakata: aga nähes, et ma tema wastu külm olin, jättis ta seda maha ja hoidis ennast minust wõimalikult eemale. See süitas minu wiha weel rohkem

põlema. Tema edasijõudmine polgus ja õrnema suo seltskonnas ajas mind meeleheitmisele. Ma hakkasin temaga tüli otsima — aga minu kurja naljade peale wastas ta mulle palju terawamine kui mina temale ja teiste lestis naljatas ja naeris ta itla nagu ennegi, kuna mina wihas turtusufin. Kord olime ühe poola kodaniku juures palli peal, kelle pereprouaga ma hästi sõbralikus tundmuses olin, seal ütlesin ma oma wastasele tüli otsimiseks ühe kõlwatu jõna. Omas langes wihas andis ta mulle wastuseks hea kõrwahoobi; mõlemad tõmbasime peale seda mõegad wälja — ja ei tea mis oleks sündinud, kui mitte naesterahwa kiljatamise peale sõbrad sinna poleks tulnud; need lahutasid meid ära ja andsid minestusesse langenud naesterahwastele abi. Asi sai sõbrade ees ära seletatud ja weel sellisamal hommitul sõitlime meie duelli peale. — Täewas punetas koidu punas ja ilmutas ilusat kewadist päewa, mis pidi algama. Ma seisin juba tähendatud koha peal oma kolme käämehega. Ararääkimata kannatusesega ootasin ma oma wastast. Kewadene päikene saatis oma kiired juba maale. Ma nägin ta nüüd oma wastast jala ühe käämehega tulewat. Ma lätsin talle oma käämeestega wastu. Ta ligines koguni rahulikult meie poole ja tõndis läes kirjimarjadega täidetud kornikest langes. Käämehed mõetsid meile 20 sammu wahemaad. Mul oli õigus esite lasta, aga minu kurjus tegi mind nii rahutumaks, et ma oma kääme osawuses kahklema hakkasin, sellepärast lätsisin teda enne lasta, et sell ajal ennast natulene waigistada. Wastane polnud seega rahul. Wõtsime liisku. Siis langes temale, igawese õnnelapsele. Ta sihtis, ja lastis mul mütsi läbi ning kriimustas natulene pea lage. Kord oli minu läes ja tema elu minu kääme all. Ma waatasin tema otsa ja arwasin, et ta nüüd kartuses kui haawaleht wäriseb — aga petsin ennast — ta seisis püstoli ees, niijama rahulikult kui thee klaasi juures, sõi oma kirsi marju ja sülgis luid minu poole. Tema julgus tegi mind segaseks. Mis kasu mul sest on, temalt elu riisuda, kui ta seda sugugi kalliks ei pea? Ma lastsin oma püstoli maha wajuda ja ütlesin: „Teil pole aega praegust surra; lõpetage rahuga oma pruukosti sõdmist, ma ei taha seda Teile mitte keelata.“ — „See ei tähenda midagi, kostis ta, wõitte lasta, kui tahate jätke lastmata ja laske mõni teine lord, mina olen iga lord walmis teie kuuli wastu wõtmas.“ Ma ütlesin oma käämeestele, et ma täna ei lasje, ja seega oli duell lõpetatud. Peale seda jätsin ma teenistuse ja lätsin tagawarawäesse ning tulin siia elama. Sest saadil mõtlesin ma iga päew lättemaismist. Praegu on see tund tulnud. Siin näitas Silwio mulle täna saadud kirja, kus tall leegi kirjutas, et nimeetatud kalfitwõitleja warsti ühe juurtfugu preiliga saab laulatatud. Jäegu mu wastase nimi teile teadmata. Ma tahan ka nüüd wadata, kas ta nii rahulikult enne pulmi ka püstoli ees seisab; kui

ta lord kirsi marju näris." Nende sõnadega tõusis Silwio üles ja hakkas mööda tuba nagu vihane tiiger ümber käima. Ma kuulasin teda liitumata ja imelikud tundmused ärkasid minus elusse; ma tahsin rääkida, — seal läks üks lahti, teener tuli sisse ja ütles et kõik walmis on ja hobused ootavad. Silwio pistis müsi, mis ta mulle näitas, tasku, jättis mind suudeldes jumalaga, istus wankrisse, kus kaks tsumadani juba paigale pandud olid, üks püstolite, ja teine muu kraamiga ning sõitis minema, ainult pimedusest kostis weel woorimehe wile ning pärast jäi kõik waijets.

Mitu aastat läks seft ajast mööda. Silwioft ei olnud ma enam midagi kuulnud; ta oli kui maa alla kadunud ja jäi ka kadunuks. Kodu asjade korrale seadmiseks pidin ma mõne nädala R. kreisis waejes külaletes elama. Et talituste lordingamine aega wõttis, siis läks ka minu elu, mis ifta lustilik ja rõemus oli, nii igawaks, et iga päew peaaegu nädala pikkuseks kippus minema. Esimalt wiisin ma aega küla koolmeistri biblioteeki läbi waadates, pärast wana naeste lori kuulates, kõige wiimaks hakkasin oma igawat aega pudeli ja klaasi juures mööda saatma, kus juures ma ise karisin, et wafst päris joodikuts saan. Naabriki lähedal ledagi ei olnud, kus aega oleks wõinud wiita. Igawus läks iga päewaga ifta suuremaks.

Melja wersta taga minust, oli rikka grahwina B. mõisa, kus ainult walisjeja elas. Grahwina tuli aastaks kõigest 1 lord oma mõisasse — nimelt uuel aastal oma mehe sündmise päewal, ja siiski jäi ta sinna ainult ühelt kuts. Sell korral, kui ma niisuguses wangi elus elasin, tulid nad juba kui lõpul oma mõisasse. Rikka naabri siia sõitmine tegi suurt kõla ja kära. Minu kõige suurem soow oli aga piltilustat grahwinat näha saada, kellest terve küla rahwas nagu näkineitsist rääkis; seepärast esimesel pühäl pärast nende siia sõitmist kogusin kõik oma julguse kottu ja läksin nende mõisasse, et ligemalt ennaft nendega tutwustada. Sinna jõudes palusin ma enesest kõige ligemast grahwi naabrist grahwi härrale teatada. Teender wiis mind grahwi kabinetti ja läks ise minust grahwile teadustama. Kabinet oli väga uhkete ja ilujaste wäljaehitud kaitfuguse rikkusega: seinade ääres seiswad klaaskopid raamatude — ja kaitfugu iluafjades, marmori aluse peal seisid suur peegel, põrand oli roheline kalewiga ära löödud ja kalli Pärsia teltidega kaetud. Mina, kes ma waejes hirtas olin ära harjunud, hakkasin seda uhkust nähes wärisedes grahwi ootama. Üks läks lahti ja kabinetti astus 30-aastane ilus mees. Grahw tuli sõbraliku näuga minu ligemale, mina wõisin kõik oma julguse kottu, et ennaft temale ette seada, kuid seda ei lubanud tema mitte, waid laskis mind istuda. Tema lahle kõne ja lõbus meel andsid mulle pea minu julguse tagasi. Sell filmapilgul tuli ka grahwina kabinetti. Tõeste oli ta üks ütlemata ilus naes-

terahwas: õrn naerataw nägu armsa filmade ja musta fulmu larmadega, punast lokendamad palged ja ilusad hambad andsiwad tema pita sihwata kehale ingli iluduse näu.

Grahw tutwustas mind temaga, ma tahtsin ta midagi rääkida, aga ei saanud sõnagi suust wälja ja kõik minu katsed juttu algada oliwad asjata. Ja et mulle julguse kogumiseks aega anda, hakkasiwad nad iselastis rääkima ja lastsid mind kabinetis ümber waadata. Ma käisin kabinetis ümber ja waatasin piltisi, milledega kõik kabineti seinad ära ilustatud ja mis wäga loomulikud oliwad. Üks pilt tõmbas minu tähelepanemist wäga enese poole. Ta ilmutas üht Sweitsimaa kohta, mäefalju wee sadama ja halja metsaga. — Mitte pildi ilu ei pannud mind imestama, waid talts kuuli, mis ühte auku olid lastud! „Oh mis hea pauk!“ hüüdsin ma ennaft grahwi poole võõrdes. „Jah, tõesti wäga hea pauk,“ kostis grahw. „Aga kas teie heaste lastete?“ — „Kauniste“, kostsin mina rõemustades; et jutt wiimaks asjasse puutus, milles ma mees olin. „Harjunud püstolitest 30 sammu peal laartist ma mööda ei lase.“ „Tubli!“ ütles grahwina, „aga kas ja minu sõber, ta 30 sammu peale laartisse mõid tuktuda?“ küsis ta grahwi käest. „Wõib tuktuda proowi, omal ajal ei lastnud ma mitte juri halwaste,“ kostis grahw, „aga juba on rohkem kui neli aastat mööda, kui püstoli pole kätte wõinud.“ — „Niisugusel korral ei tärda ma mitte juri teiega kühla wedada, sest ma tean, kes nii tahab lasta, peab iga päew harjutama. Ma tean iseeneest seda ära — polguš olin ma kõige parem lastja, kord ei saanud ma terwel kuul püstoli kätte wõtta, sest et teda parandadi ja sellejama lühitese ajaga olin ma lastmise nii ära unustanud, et 20 sammu pealt nelja kuuliga pude-lit katti ei saanud lasta.

Teile, auustatud grahw, soowits ma ikka selles tarwilises asjas harjutada, muidu unustate teda koguni ära. Kõige parem lastja, keda ma nägin, lastis iga päew kolm korda enne lõunat sagedaste üsna laua taga istudes. See oli nagu klaas wiina enne lõunat.“ — Grahw ja grahwina said uudishimulikult niisuguse teatuse üle ja grahw küsis imestades: „Aga mis ta söögilaua taga lastis?“ Näitusels istusime laua taga, seal nägi ta kusti seinale peal tärbest... Teie naerate grahwina! aga see on ometigi ikka tõsi... näeb tärbest ja hüiab: „Kusja,“ nii oli ta teendri nimi, „Kusja anna püstol.“ Kusja toob püstoli, ja annab kätte üles kistudes seda peremehe kätte. See wõtab püstoli, pauk läib ja tärblane waub ühes kuuliga seinale sisse.“ — „See on imestamise wäärt!“ hüüdis grahw. „Aga mis oli selle osawa lastja nimi?“ — „Silwio, grahwi härra — kostsin ma waitfelt. „Silwio!“ hüüdis grahw asemelt üles targa-des. „Kas teie tundsite Silwiod?“ — „Mits ma teda ei tunnub, ta oli polguš mulle kui wend ja sõber, aga nüüd on juba wiis

aastat mööda läinud ning pole midagi temast kuulnud, ta kadus
 lui maa alla. Siis teate teda, grahw herra?" — "Wäga hästi!
 Kas ta ei rääkinud teile mitte ühest imelikust juhtumisest? Wõi
 mõnest kõrwa hoobist, mis ta ühe palli peal ühe selfimehe käest
 oli saanud? Kas ta mitte hoobi andja nime ei nimetanud?" —
 "Ei, nime ta ei nimetanud, aga kõrwa hoobist rääkis ta küll...
 Ma hakkasin järele mõtlema ning hakkasin paluma — palun wa-
 bandada, auustatud grahw herra, ma ei teadnud mitte... eh!
 olete wast teie see, kellest meil jutt ees on? "Jah, mina isel!" —
 kostis grahw wäga rahutu näuga: ja läbilastud pilt on meie wiis-
 mase foosoleku mälestus. "Ah! ära Sumala eest räägi! mull tuleb
 seda kuuldes hirm peale," hüidis grahwina. — Ei, ma tahan kõi-
 rääkida, tema teab, kuidas ma tema sõbrale meelehaigust tegin, siis
 teadku ta ka, kuidas tema sõber mulle seda lättemafsis. Grahw
 nihutas oma tooli mulle ligemale ja kõige suurema uudishimuga
 kuulsin ma järgmist jutustamist:

Wiis aastat tagasi, heitsin ma abielusse. Kõige esimese kuu abi-
 elus wiibisin ma siin külas. Selles majas olen ma omad kõige
 õnnelikumad päewad mööda saatnud, ja ka ühe kõige hirmsama
 pilgu omast elust... Kord sõitsime õhtu jalutama, teel hakkas minu
 abikaasa hobune kodu sõites perulä minema, nii et see kartma hak-
 kas ning hobuse seljast maha läks, et jala kodu minna. Mina wõtsin
 tema hobuse oma kätte ja sõitsin kahe hobusega eel kodu. See sõites
 nägin ma hoowi peal üht wõerast woorimeest wantri peal ootawat
 ja mulle üteldi, et kabinetis üks wõeras on, kes üksi minuga tahab
 tohtu saada. Mina lätsin kabinetti ja nägin pimedas üht tolmunud
 habemikku meest selle peegli ees seiswat. Ma lätsin tema juurde, et
 teda ära tunda. "Sina ei tunne mind mitte enam, grahw?" ütles
 ta wärisewa healega. "Silwio!" hüidis ma ja juustjed tõusid mull
 hirmuga püsti. "Jah, mina," ütles ta, — paul on mull lastmata,
 ja mina tuln oma püstoli tühjendama; kas olete walmis? Püstol
 paistis tall taskust wälja. Ma mõetsin 20 sammu sinna nurka ära
 ja join seisma ning palusin, et ta rutemine laseks, enne kui grahw-
 wina kodu jõuab. Ta wiibis, ja palus tuld. Tuli toodi. Ma panin
 ukseid kinni ja ei lastnud kedagi sisse lasta ja palusin, et ta rutem
 laseks. Ta wõttis püstoli, sihtis.... Mina lugesin sekundisi....
 Ma mõitlesin oma armutest.... Hirmus minut läks mööda! Sil-
 wio lastis oma käe maha wanda, ja ütles: "Rahetsen, et püstol
 mitte kirji marja luudega pole täidetud, kuul on wäga raske. Mull
 näitab nagu ei oleks see mitte duell, waid tapmine olema. Ma ei
 ole harjunud sõjariistuta wastast sihtima, hakkame uuesti, wõtame
 loofi, kumb ennem laskeb." Minu pea hakkas ümber käima, ma pol-
 nud esmalt nõus.... Wiimaks täitsime weel teise püstoli, tegime
 tats piletit, tema pani neid oma, minuist läbi lastud müüsi alla;

mina wõtsin jälle esimene numbri. „Sull on grahw saatamist õnn!“ — ütles ta niisuguse naljaga, mida ma ilalgi ei unusta. Meeltheites tühendasin ma oma tuleriista tühjaks . . . ja tultusin sinna pildis. Wastase nagu põles, punane nagu tules. Minu ei saanud jällegi märki, kord oli teist korda tema läks. Omas mihas oli ta hirmsa tiigri sarnane. Ta tõstis oma püstoli ja hakkas mind sihtima . . . Häkitselt läks uks lahti ja minu abitaasa, walgem kui rätik, millega ta oma pisaraid ja higi pühkis, jooksis kabinetti ja hakkas mulle laela. Tema tulemine andis mulle kadund julgust tagasi. „Armas Maria,“ ütlesin mina temale, „kas sa ei näe, et meie nalja teeme! miks sa nii ära ehmatasid! mine joo klaas wett, ja tule siia, ma tahan sulle oma wana sõpra tutvats teha. Maria ei uskunud mind mitte. Ütelge mulle, kas mu mees räägib õigusi!“ — küsis ta hirmsa Silwio läest. „Kas teie tõesti nalja teete.“ „Tema teeb ikka nalja, grahwina,“ ütles Silwio. „Kord andis ta mulle naljatades kõwa hoobi, naljatades lastis ta mulle selle mütsi läbi, naljatades lastis ta ka praegust minust mööda sinna pildis. . .“ Müid on ka minul himu kord temaga nalja teha. Kende sõnadega tahtis ta mind jälle läbi üles tõstes sihtida . . . Seda ei wõinud minu abitaasa wälja kannatada, ta langes kiisendades tema jalgade ette. „Tõuse üles, Maria! Kas sull häbi pole,“ kiisendasin mina omas hullus julguses. „Aga teie isand, jätke oma hirmutamist waele naesterahwa kallal! Kas teie lasete wõi mitte? kui lasete, siis laske ruttu!“ „Ei laske,“ — wastas Silwio. „Ma nägin sinu segadust ja argdust, ma lastsin sind weel kord ennast lasta. Müid olen ma rahul. Pea mind meeles.“ — Kende sõnadega läks ta minema, uste peal pööris ta tagasi, waatas minust läbi lastud pildi peale, ja üsna sihtimata tühjendas ta ka oma püstoli sinna minu kuuli augusse ning kadus uste taha ära. Minu abitaasa oli minestuses. Inimejed ei tohtinud teda sinna hoida, sest et kõi hirmuga tema peale waatasiwad. Ta läks trepi peale, hüdis woorimeest ja sõitis minema. Grahwina ärkas pea minestusest ja tänas Jumalat, et mind terve nägi olewat.“ — Grahw lõpetas oma jutu ning palus mind teed jooma tulla. Sell wiisil sain ma oma jutu lõpule, mis mind kord wäga imestas. Pärast käisin mitu korda weel grahwi juures, ja küsisin, kas ta teda peale selle pole kuskil näinud wõi kuulnud, ikka oli wastuseks — ei. Silwio oli nagu maa pealt kadunud, ei tea kuhu poole ta pärast grahwi juures olemist omad sammud pööris ja kus ta elas.

Kuulsa Wene kirjaniku

Iwan Turgenjemi jutustus.*)

I.

Rõitidel on tuttav, — lõige vähemast igamees tõendab omategi, et weitesed wägiwallalised Wenemaalt kadumas on. Ma olen sarnatsete nägudega kottu juhtunud, see on küll nii elawalt minul meeles, et wõin ilma suurema waewata lugejale ühe niisuguse pildi ette tuua.

See oli heina-kuus, lõige palawamal ajal, mida rahwas „kõrmetus“ nimetab. Et iseennast ja oma hoost warjata, pugewin ühe mõrastemaja laud kuuri alla, mis juure mõõdaläidawa maantee ääres oli. Peremees, üks endine ori, oli minul tuntud. Noorena oli tema kõhn ja näitas wälja nagu halwatud, nüüd oli aga üsna paks ja kõhukas, lihawa käewartega ja tubli musklitega, kael kui härjal ning laetud sassis juustetega, millede hulgas juba kaunis rohkestest hallisi karwu näha wõis. Tema käis alati pingul tuue sees, mis puusade alt kitsuse wõõga kinni oli kõidetud, sulle ei kannud tema ilmasgi; kaelarätik puudus ka alati. Kui tema oma tuue seljast ära wõttis, siis tema särk, mis ka madalalt säärepaela kinni oli kõidetud, lehwitas laialt ning näitas enese alt madalamas teha peal mustasammetilisi lainu pükse. Oma mõistuse ja osawuse läbi oli tema jõudnud enesele natuke warandust korjata, ilma et teda teistest sellepärast lahetseti, mis aga meie juures arwa ette tuleb.

Minu nõudsin teemasina ja teed, — sest ma teadsin, et see kallid joot palawal ajal niisama heaste jahutada, kui talwel külma ajaga soendada wõib.

Minu kutse peale, minu kaasas tassitene teed juua, Alekseitsch (nõnda oli peremehe nimi) istus ta sõbralikult minu kõrwa.

*) See jutustus on J. Turgenjemi etteütlemise järele Prantsuse keelde madam B i a r d o l e kirjutatud, pärast Wene keelde ümberpandud, millest teda siin jutustatakse. Ümberpanija.

Jutt tuli heast lõitusest, mis loota mõis, rohkest heinasaagist, loomade katkust jne.

Häkitselt largas Alekseitš oma mütsi noka külge kinni, nagu oleks tahtmine seda ära rebida, ja hüidis:

— Et waata, juba roni siin! kõnelesime aga waewalt katkust; — tema ka kohe siin!..

Mina pöörafin filmad sinna külge, kuhu Alekseitš näpuga näitas, waatan, wana lohakas wanter weeres meie poole.

See oli üks niisugune lahtine sõiduriist, laia pullauaga ja taga pool rippuma naht lotiga. Mahklotid mitmesugusest suurusest ja mitmesugust karwa, jahitast, pitarauaga püis, paks kollane tõrmitja koorest kuivatatud pott, suur hunnik kaltsusi ja nüruriidid, wilibist laia äärega popi kübar, kolm parti, telledest tats metspardid ja furnud oliwad, üks kodupart oli elus ning täitis õhtu oma walju prääsumisega, nende tõrwas tats tana arewil sulgedega, nagu oleks nad oma libeda elusaatuse alla heitnud, — tõit see oli hunnikus ja segamine ning kiitus selle weidra wankri pörutusel; tõige selle pudu = padu peal tõstis weitene must kodujänes oma nina, kütitas tagumiste jalgade peal ja näris kartlitult juurekraami, mis läbisegamine tottide wahelt wälja ripendasiwad.

Inimene, kes puki peal istus, hoidis jalad rätsepa istumise wiisi all, mis weel imelikum kui ta wanter wälja nägi. Ta oli arwata kolmekümne aastane, taunis ilusa näuga, seljas oli temal ilma palawast hoolimata, — uus piht lasukas tšherlessi wõõga tugewaste kinni tõidetud ja peas ilutses tšherlessi müts pit. krassis karwaga, mis kogu pea ümber alla tolgendas. Tema filmad olid suured, selged, usase waatamisega, tema punased paled olid täis weikesid kortsutest, mis temale libenaerulise näu andis, mida kotta nina peal olewad kortsud weel suurendasiwad. Pitad keerus wunisiid rippusiwad mõlemalt poolt juu äärest allapoole, lõug oli i'usaste puh-tats aetud, wist sellepärast, et tema omanikku mitte kaupmehets eht talupojaks ei peetaks, weel wähem kiriku = wõi tellamehets.

Meid nähes pidas tema metslitult oma hobuse kinni ja hüidis nagu tõrre põhjust:

— Ah, wanakesed tuulutawad lageda wälja peal!... Tõeste sinu tõht, Karp Alekseitš, tahab tuulutamist!.. On ka paras aeg!..

— Mis inimene see on? küsisin mina tšakeste peremehe täest.

— Just niisugune, sellega widewikul ei taha kottu juhtuda... wastas tema, — iseäranis kui mõnel hobune üle aru näitab olewat... Hobuste peale on tema iseäranis himulil... lihas tema libedaste naeratahes juurde.

— Tere, Platon Sergeitš, hüidis peremees waljuste sõrme otsakestega mütsi nokka puundutades, — kust nüüd, kas linnast wõi?

— Waata kus mees! Mis minul seal tegemist on?.. Niis-

jugusid raswamagusid waadata, nagu find? ehl poepoisja, kes läsi-põsajal filmad punnis peas wahiwad, teda üle mõits lüia...

— Nende taskud on wisti küll juba ammu terved... was-tas peremees, — ütlege parem, Platon Sergeitsh, mis teie enesega laasas weate, — just nagu mõni elajate kuur...

— See mu kallis, ütles Platon, — see tähendab, et kaupme-hets olen hakanud... tahan korrald kauplemijsiga latsuda... Sa miks siis mitte? Mis sellest, et mina mõisnik olen? Et minu wanaisa kullaga larratud müüsi lundis, mis Tamerlan temale kin-tis! — Sülitam kõige selle üle!.. Aga mis see küll finusse puu-tub; osta need paar parti ära, mis mina kõigest maha lastsin; on head seltsi!..

Selle kõne ajal ligistas Karp weikeste sammude kaupa wantri juurde, tõstis püssi otse üles, nagu muidu waatamiselts, aga asi oli selles, kas püss on laetud wõi mitte — selle järele tuli tema wana paiga peale jälle tagasi.

Talagajew (on tarwis, et lugeja ometi wiimaks selle jutus-tangelase nime teada saab), — kes luurimalt peremehe liikumisi tähele pani, rääkis nähtawa ägedusega:

— Siis osta see elus part minu käest ära.

— Kui sa aga teda mitte warastanud ei ole... pomises Karp uskmatalt.

— Teiesuguste meestega ei saa midagi kaupa!.. ütles Talagajew põlgawa healega, — näituselts see kodujänes; ega sa enam niisugust edespidi saa, tean küll, aga misjuguised head jutad ei saa tema karwadesi...

Ta wistas paha meelega jänests wantri peale, teda tema näidates tõrwadesi finni oli hoidnud ja oma pea kohal raputanud.

— Siis on minul weel üks imelik tiigri nait, aga seda ei masta finule ju näidata! Ega sina niisugust ometi ostma ei hakka!.. Kas teie ei taha seda mitte waadata?... pööras tema ootamata minu poole.

Kui ta nägi, et minul seda soowi ei olnud, pööras ta jälle peremehe poole, aga juba päris wihaga:

— Sina mõtled, päris lahetoitaline naru, ei ole laetud, — aga waata siia!..

Nende ägeda sõnade järele tõmbas tema püssi wantri pealt kätte ja lastis koke laengu wälja, kuna tema püssiraua hobuse tõrwade wahel pani, kes jugugi ei liigutanudgi, mis tunnistas, et see juba niisuguste ootamata juhtumistega harjunud oli.

Sellamal filmopilgul, kui paul läis, kostis wõrastemajast kiljatamine ja lahtise atna peale tuli paks naisterahwas laps süles nähtawale.

— Mis teie weel wälja ei mõelnud?! näe, kui mu wäeti-

test ehmatasite! Kõendas peremees, kuna tema nägu suurt wiha maha surudes walgets muutis, — tuas on veel teine wäetifene nurgawoodis... Kas teie hulluks olete läinud!.. kasige siit minema... minema kasige... muidu ma...

— O! o! o!! rääkis Platon oma torda healt kõrgendades, — mõtlesid, mind hirmutada! Siin on suur maantee, kroonu... Aga mis see tähendab „muidu ma...“ Mõtled fina, et minul see pääs üksi on...

Platon kargas wantri juurde, kiskus sealt seest piza tšher-tesji põueoda wälja.

— Wõi juba asjad nõnda on... Dota natuke, küll ma find lepitam... ütles peremees rahulikult.

Siis löi ta waljuste käsi kottu ja kisas: — Lemka, Peter, Miheshta!!

Kohe korraga jooksiwad kolm tublit noortmeest igaüks ise hoowi küllest wälja, kõitidel hargid läes.

— Aga nüüd, finul on ehk lusti minu poisstega jõudu kat-
juda... ütles peremees.

Wihatuju muutis Platoni näo karmu. Tema rühkis wantri juurde, kargas puki peale ja hirmsaste rusikaga ahwardades pani tema minema.

— Teie saite omale kardetawa waenlase, ütlesin mina pere-
mehele.

— Kas seefama? wastas Karp põlglikult ölasid kergitades, mis teie tühja räägite, härra! Ei lähe mitte nädalit mööda, tuleb jälle partisiid müitama wõi mõnda hobuse warsja... Aga et peab ettewaatlik olema, see on tõsi... Sellest küllest ei ole aga tarmis teda karta, mis teie armate...

Sellamal ajal kostis mitte kaugelt metsast Talagajewi heal. Tema laulis üht tutawat rahwa laulu mõrtsukate peamehe Stenka-Rasini kaitubest; tema heal ei olnud sugugi kohane ega selge.

Üks noorte meeste hulgast pomises: „Sie tahab mõrtsukas olla, aga ei mõista mõrtsuka laulu laulda...“

Mõne minuti pärast hakkas nimetatud noormees sedasama laulu laulma, aga niisuguse jõuga ja mõnuga, et kui ma tema pere-
mees oleks olnud, siis ma selle asja üle küll järele mõtlema
oleksin jäänud.

II.

Talagajew oli ühest wanast kuulsast Tuula sugukonnast pä-
rit, mis ükstord väga ritas oli, aga mitmed neist selles sugukon-
nas olivad järjestikku priistajad ja nõnda jäiwad selle liikmed
pärisk waejeks. Mitte kaugale tagasi waadates, wõis Talagajewi

isa uhteks meheks nimetada; tema sõitis Troifaga, hobustel hõbe-
riistad peal, oli tiidetud jahimees ja terwes maatonnas oma la-
rutükkide poolest kuulus. Suhtus ta sagedaste, et tema enese kut-
sarile korraka sada rubla andis, kes hobuse filmad kinni sidus,
temaga jõtte kargas, kellel esimene noor jää peal oli, selle kätti
murdis ja mõnelt filmapilguks wee alla ära kadus; eht ta küll warsti
werise filmanäuga sealt wälja tuli, siiski tegi ta selle ülesande ilma
kahjuta läbi ning wõttis koke wiina klaasi ja jõi oma hõrra ja wa-
bastaja terwiseks tühjaks. Talagajewi pojalt ei olnud aga enam
jõudu ennast niisugusel teel lõbustada, aga seda rohlem püüdis
tema uhtustada ja oma esivanemate kuulust sugu kõrgets tõsta.
Sellepärast peeti teda ka warsti terwes ümbruses mureta inime-
seks, kes iga pahateu peale walmis oli; kõiit hoidsiwad ennast
temaga midagi tegemist teha.

Suurem jagu inimesi ei saanud aru, et seda hundi nähta heaste
raputada tarwis oli, siis oleks jänestse saba koke wälja paistnud.
Teda ligemalt mitte tundes, mina olin ka suurema jahu liige, kuni
saatus teda minule tema päris tujus ilmutas.

Minu küla naabrite hulgas oli üks weitse maade pidaja,
— kuuelümne aastane wanamees, üsna hall, ja ümmargune,
aga hea käija ja kütt, armastas heaste süia, oli wäsimata omas
liigutamises ning alati lahles tujus. Tema sõitis sagedaste minu
juurde, meid ühendas ühine nõdrus, — kaardid, — mitte selle-
pärast, et meie just kaardimängu orjad oleme, nagu räägitakse, —
ei, meie mängisime tasahiljusest, wahel õhtasime, kui halwad kaar-
did lätte juhtusiwad ja tõutasime alati seal juures mitte ilmasgi
kaartisid sõrmede wahele wõtta j. n. e. — ja seda kõiit sellepärast
nagu mõista, et teisel päewal sedasama tööd uueste ette wõtta.

Uhel õhtul tuli minu hea naaber peaaegu meeleäraheitwa
näuga minu juurde; tema jume oli kadunud, paled auwu wajunud,
— wõis näha, et oli palju nutnud.

Mina hakkasin filmapilt tema kae alt kinni ja tõmbasin tema
ruttu ligemasse lambrisse.

— Pawel Martõindõilsh, mis teil on? küsijin mina, — mis
on juhtunud? ..

— Ma olen kadunud!.. Teie näete minus täieste kadu-
nud inimest!.. pomises tema kohkunult, — ja pisarad, mis koguni
tema naeruliku näule ei passinud, tungisiwad uueste tema filma-
dest wälja.

— Aga mis see on siis? Mis? Teil on mõni suur õn-
netus juhtunud? ..

— Minul mitte... mitte! Aga hirmus õnnetus! Hirmus!!
Ja niipalju sain mina tema nuuksumistega segatud jutust aru.
Tema tütar, — armsa walge näuga wiiteistkümnene aastane

tüdruk, teda wanamees jumaldas, selle külles tema oma terve eluga rippus, — oli hommitul tema majast ära kadunud.

— Ta ei või mujal lustil olla, kui selle Platoshka Talagajewi juures, selle lõlwatuma juures, — selle mõrtsuka Platoshka juures!! hüidis tema, — eile nähti teda minu maja ümber luusivat... eile nähti ka — tema lõneles minu tütre aias... Aga tema, kallid sõber, — tema! ei ole üffi ilmaegi lodunt välja läinud ilma wana hoidjata!.. kõigest wiisteistkümmend aastat wana!.. On kadunud kui tallekene!.. Mõtelge: kõigest wiisteistkümmend aastat wana!.. See, saate aru, ei või nõnda jääda... Ei!.. Ja mina... mina tulin teid appi paluma!..

— Aga kuidas võin mina teid aidata, kallid Pawel Martwõinõitsh?..

Wanamees pani käed rinna peale risti.

— Vähme seltsis selle mõrtsuka juurde! hüidis tema, — peastame tema käest waranduse... Mina, kui peaks tarwis olema, — kutsun tema lahewõitlusele välja... Mina tapan tema!..

— Aga kuidas teie jeda nii tõeste teate, et tütar tema juures on, Pawel Martwõinõitsh?

Kannatamatalt rääkis tema wahela:

— Ütlen teile: ta on tema juures! seal ei ole kahtlipidi mõtlemist!! Kes peale tema wõis niisugust asja toime saata? Kas ehk Jegor Antonowitsh või Sahar Plutarhowitsh?.. Sugugi mitte!.. Teda on tarwis sealt otsida... Seal tema üffi wõib olla...

Ma nägin ära, et siin wastupanemine ei aita, laskisin wantri walmis panna ja mõne minuti pärast sõitsime meie mööda teed Talagajewi maja poole, mis minu juurest aga mõned wersstad kaugel oli.

Terve sõidu aeg oli minu naaber üsna nutu olekus, — ja tõelikult ütelda, raske oli sellest aru saada, sündis see kartuse pärast waenlasega kokku saada või soowimisest rutem tütri jälgi üles leida.

— Ta on ju tallekene, kordas tema wahetpidamata, — waene, ilma abita tui... Kõigest wiisteistkümmend aastat wana, mõtelge!...

Talagajewi maja, — weikene, upatli, pool mädanenud, oli enam ühe wiletsa sauna urtsiku kui mõisniku elumaja sarnane. Sinna sisse astudes tuli meile raswane lajak wastu, selle silmad imestusest pärani lahti olivad ja just siinjamas saime pere-mehega kokku. Seljas oli temal lattenud Persia vööluub (peas ka sellest samast riidest vöömüts), suitsetas pika warrega puupiipu, — ta püüdis waewaga oma seisju alal hoida. Minu naabrit nähes läis tema näust ükskord nagu wärin üle; aga ei saanud veel suud

lahtigi teha, kui Pawel Martõinõitsh juba kõige jalgadega tema juurde rühtis ja käsi laiali sirutades lähijewa healega liisendas:

— Rastenta? Kus on Rastenta?!...

Talagajew ajas ennast sirgetks ja puhus pita suitsu pilwe juust wälja.

— Misjugust Rastentat teil siin tarwis on? ütles tema healt kõrgendates.

— Minu tütart! Tütart!!... hüidis wanamees hinge kinni pidades, — ta on hommitust saadil siin... Anna tema filmapilt minu tätte! Misjuguse õigusega wiisid sina tema ära... Anna tätte, ütlen! Ei mina tarda sinu püstulid, mõelaskid ja wunfiskid... Mina ei jäta sinul siia palki palgi peale, kõit lijun maha!... Aga mis sina küll sellest hoolid.

— Usna tore!... ütles Talagajew wahela, — hale wanamehekene, arwates, et mina tema tütre olen ära wiinud, tungib minu majasse sisse ja tõstab tüli, — minule! päris mõisnikule!!... niisuguse inimejele, kelle ees veel keegi ei ole julgenud turja healt teha... Aga teil, auus härra, teil ka siin midagi tarwis on? lihas tema äkitselt minu poole pöörates juurde, — aga lubage küsida: misjuguse õigusega tungite teie minu majasse?

— See olen mina! mina kutsusin oma auustatud naabri enesega kaasa! liisendas Pawel Martõinowitsh, — mis tütresse puutub, — mina siit enne wälja ei lähe, kuni... Rastja! Rastenta!!... hakkas tema hüidma ja nagu lollatas mööda tuba jooksma, — Rastja, minu kallile! Kus sa oled?! Kus!!...

— Mina olen siin, papatene! kuulus kinni pandud akna tagant päris ootamata peenile tuttam healele.

See oli päris näitemäng. Wanamees targas pead murdes lambrist hoomi peale, kust, nagu näis, — healele kostis.

Mina astusin tema järele.

— Rastja! hüidis isa uueste, — ja seekord ähtis tema juba rõemu pärast. — Tuitene, kus sa oled?... Kus?!...

— Mina olen siin, papatene, mind pandi kinni!... wastas healele.

Wanamees oli ühe hüppamisega weitele aia määra ees, purustas selle tubli lõõgiga lahti ja meie nägime Rastja wana lõhki rebitud nahl sohwa peal istumas. Tema nägu paistis rohke hābelil kui ehmatanud olewat.

Ja targas filmapilt teda ümbert kinni wõtma ja musudega teda lattes, rääkis aga üksi:

— O, paha tüdruk!... O, kuri tüdruk!!... Mis sinu meelde on tulnud?... Kas sinul mitte hābi ei ole minuga nõndawiisi teha? — Ja mišpārast nõnda? mišpārast?!...

— Andke andeks, papatene... Andke mulle andeks... aga

mina ütlen teile: — siin astus tema samm tagasi ja waatas otsetohe isa filmadesse: — ärge teie minu pärast kartke... mina hoian oma auu... o ilmasgi!... ilmasgi!...

— Pärast, — pärast! Pärast räägime... Nüüd sõidamel ruttu on tarwis siit ära sõita... rääkis Pawel Martõinowitsh rahutumalt tütar wankre juurde tõmmates.

— Et saame näha, kudas teid ära sõita lastakse!.. pidi Talagajew hüidma, ehmatas aga peatama, kui wanamehe tõsist ja kindlat nägu nägi.

Meie tarwitasime seda aega, — tõmbasime tüdrukut kinni, larmeste lantsime tema wankrisse, hüppasime ise ka sisse ja lastisime kutsarit hobustele pihta anda.

Esimeses hullustuse tujus wilitas Talagajew ja taatis oma neli hurta meie järele.

— Pole midagi wiga, härra, ütles kutsar meie poole pöörates, kuna hobused tubliste edasi kihutasivad, — hurdad on head kutsud, hobused ja inimesi ei puudu.

Ja üsna tõsi: kui nad meid sammul katsi sada taga olivad ajanud, tõit neli koera, nagu oleks seda läbi rääkinud, jäiwad korraga seisma, kuna nemad oma karwase sabadega täieks rahulolemise märgiks liputasivad.

Kaua weel kostiswad meie taga Talagajewi ahwardamised ja sõimu sõnad, aga meie panime seda wähe tähele; meil oli muud muret.

Nastja ei jätanud järel isa musutamast, — ka minule, tunduste külluses, jägas aeg ajalt oma meelitusi. Tema filmadest weeresiwad pisarad, ehk ise küll wäga õnnelik näitas olewat. Isa nuttis ja naeris ka ühel ja samal ajal.

— Ja mis ma teile rääkisin! hüidis tema igas minutis, — wiisteistkümmend aastat kõigest wana, mu härra, kõigest wiisteistkümmend! Lapsukene alles, kes peaks iga päew titefestega mängima... Utle ometi, ole hea, rääkis tema korraga tütre poole pöörates, — kudas wõisid sina seda ette wõtta, kudas wõisid selle sõbra sõna uskuda?...

— Ärge küsige, papakene, wastas Nastja kättega filmi kinni lattes, — ärge küsige...

— Aga ometi?... Ometi?... nõudis isa.

— Ta on iseäranis nõnda ilus... rääkis tütar sõrmede wahelt.

— Tema on ilus! Tema!!.. hüidis wanamees, — Sumal ole armuline!.. Kui juba tema wunsid sind wõisid meelitada, — siis on meie kiisul nad weel pikemad...

— Tema lubas mind Moskwasse wiia, tahtis minule Kremli näidata... rääkis tütar läbi pisarate.

— Ja lubas weel tõeste ehtid osta, kas pole nii?

— Ja, jah... Aga mull on see üks puhas... Mull oli, pea asi, mull oli, papatene... ma tahtsin pisut priiust...

— Sull ei ole wist seda, tänamata!... Dota aga, oota, ja mina wiin sind ise Mostwasse... Maitan ka Kremlit...

Siin hakkaswad isa ja tütar weel südamekitumalt musutama; ma waatafin selle ajaga kutsari selja peale, kes tõendawlitult pead wäänas. Ka tema, nagu näis, oli wäga rahul.

Wiimaks tuli wälja, et tüdruk oli tasakeste läbi aia läinud, riiete kompsu kaasa wõtnud ja ka paari kingi.

III.

Wersta wiisteistkümmend minust eemal oli suur ritas küla, kelle elanikud enamiste kõik kroonu maade pidajad oliwad. Kaks torda aastas oli seal kaunis rahwarikas laat. Öiguse poolest ei ole küll need laadad suuremad, kui head talupoegade kauba turud, kus ostjad kõik leida wõiwad, mis nemad tarwitawad, hobustest ja lehmadest peale, kuni muude maja tarbeasjadeni, mis Wene majapidamises tarwis läheb, enam mitmesugused, kui mõni seda arwab. Need laadad on üsna elawad ja kätärrohked, mis sellest selgub, et siin hulk kõrtsisid ja söömapoodisid enam kui tarwis on.

Mina läksin Grohowasse (nõnda oli küla nimi), — selle soowiga, enesele paar häid, aga mitte kallid hobusid osta. Jõudsin lõuna ajal sinna ja ei pannud sugugi imeks, et minule igalt poolt kirjendamine ja rahwa kära wastu kostis. Peale seda, kui mina esimeste wankri ridade ligi olin jõudnud, läks kära juba ühe koha peal nii suureks, et mina tahtmata mõitlesin — „Seal teeb wist mõni räpakas nalja,“ sest et meie laatadel niisugused tublid poisid arwa puuduwad. Ja üsna õige, sammu wiiskümmend laugel, kest joobnud ja äritatud rahwa hulka nägin mina ühe tšherlessi riides mehe, kes hoolimata rufikatega siia ning sinna wehtles ja filmapill tundsin mina temas Talagajewi.

Kuud kolm-neli ei olnud mina teda näinud; wäljaspidi ei olnud tema sugugi paremaks läinud, waid näitas weel rohkem kaitjendawat, aga sellest ei hoolinud tema midagi, hoidis omal itla wana julge wäljatutsumu kuju. Niipalju wõisin mina aru saada, kest mind ümberpiirawat müra. Talagajew tõstis petmise pärast ühe talumehe peale süid, sellele ise hobuse oli müinud, selle omadusi walega kiites. Nagu näha wõis, tegi tema üksi sellepärast kära, et temale juleti rahwa ees häbi teha, ning kaitjes ennast südilalt, et ise ka enese süidlaste tundis olewat. Talagajew waatas uhkelt enese ümber ja kirjendas kõigest kõrist, mõteldes, sellega juurde tulewale rahwale liiwa filma raputada. Aga niipalju kui tema ka

karjus, kui mitu lord tema ka läsi taeva poole sirutas, rufilatega wehles ja enesele vastu rindu löi, — kõi! see ei aidanud temale midagi. Ulespundunud nägudega mehed kogusiwad tema ümber, sõimusõnad kostiswad igast küllest. Üks weike must mees krässis habemega oli teistest kõige agaram.

— Rahutohtunitu juurde! Rahutohtunitu juurde, mehed! Meie oleme temasugusid wigurimehi juba küll näinud... Oli ja kadus!.. Läheme rahutohtunitu juurde!!

— Julgege aga, mehikesed! hüidis häkitselt Talagajew enesele kindlat seisu mõttes, mis minule Don Juani meelde tuletas, ümberpiiratud külarahwast selle operi esimese etenduse lõpus.

— Sind wiist kartiswad!.. wastas mustalase mehele, — muul ajal oli sinul ehk hea tükkisid mängida, nüüd aga mitte! — Rahutohtunitu juurde temaga!!..

— Mind?! Mind rahutohtunitu juurde! Seda ei ole ilmasgi! mõirgas Talagajew, kelle näu jume kollasest karwast tumesiniseks muutis. Tema keerles oma filmadega tulihahajelt, tõmbas püüda tupest wälja ja wehles sellega ümberringi. Aga üks noor walge näuga kangelane, kes siamaale üsna rahulikult eemal oli seisnud, tõmbas oda tema käest ära.

Talagajew pidi tema kallale kargama, sai aga filmapilt kümnest tugewast ja terwest käest kinni nabitud. Tema tšherkessi luue küllest lendasiwad kalsjud igasse külge, tema kübar kukkus maha, uhte wõõr lendas tükkideks. Kõigest sellest, mis Talagajewist ja tema ilusatest wunsidest järele jäi, oli nii tahju, et mina selle waateplatfilt tahmata ära läksin, sellest talupoja rufita riiust, Amerita omaohtu sarnane, aga mill ei ole, nagu sellel, õiget põhja, nagu see enam ehk vähem Ameriklaste juures leida on.

See lämmastaw tolmupilw, see kiskendamine, see igale poole wäljalautud wiina hais, see riid, saadetud rufita õigusel, — kõi! see äratas niisugust wastumeelt tundmust, et ma seal kindlaste tõutasin, ilmasgi enam Talagajewiga kokku puutuda.

Viimasel soowil ei olnud mitte õnneks antud täide minna. Nagu näha, oli minul saatuse ette seadnud seda tubli poisji veel üksteisord näha.

IV.

See juhtus talwe-luu külmal, kurwal õhtul.

Mina olin peaaegu vastu tahtmist wälja sõitnud (mind sai lõunaks ühe ligema naabri juurde kutsutud), sealt tulin ühehobuse saaniga koju tagasi, looga külles kell ja kutsjar saatjaks kaasas, keda selle tarwis ligi olin mõtnud, et ohjad oma käes hoiab, kui tarwis juhtub olewat. Sund sadas pillamisi, raske laia räisjatatega;

muutis tee halwaks ja painutas oma raskusega puude otsad madalasse. Hall, leinakarwa paistis taewas, ja pilwede katsiwad wahel noore kuu kinni, kes, nagu hüppaks tema ühe pilwe seest teise sisse, nagu hirmuga ühe nägemata waenlase eest põgeneb. Tema waisel, argliul walgusel näitas, nagu jooksiwad üle tee iga minutis lord weitesed walged jänepsed, lord pidad laine sarnatjed warjud; nähtawad asjad wõtsiwad ainult luulelise kuju, sirguksiwad, kaswaksiwad ning häkitselt kadusiwad.

See oli just kui sõda walguse ja warju wahel.

Minu noorukene kutsar hakkas ootamata laulma. Alustuses laulis tema enese ette, aga pärastpoole läks tema heal, wõib olla minu waitolemiseft julgustatud, ühtepuhku waljumaks ja lõpels muutus ta selget, helisewaks nagu igawas oleks; see heal, — peaaegu lapselik, helises kui kõige paremine looga küllles rippurwa kella kõlaga ja selle õõ kurwa waiusega ühte. Mina ei pannud küll selle laulu sõnu tähele, aga kindlaste oli ta siin asi nõnda, — nagu peaaegu suuremas osas lauludes, — armastuseft ja nooruseft tüdrukuteft.

— Kui wana sina oled? küsisin mina.

— Rahetsateistkümmend täis, wastas tema, natuke nagu minu ootamata küsimuse üle imestades.

— Noh, kas ei mõtle juba naist wõtta?

— Miks mitte naist wõtta!.. Wõtan, kui kõlbulise juhtun leidma... nagu mõista, kes ta iseeneft ilus on...

— Nagu Rastenska, näituseks...

— Mis tal iseäralist on! Uski sellepärast, et tema neiu on!.. Meie juures külas temast halwemat ei ole!.. Mis isa ta selleft hoolib, tema tah? igapäew istub kõrkis! Minu wanaema on hea inimene, ei waidle minu tahtmise wastu... Muud kui wiilistan... Ahha, mis temal on?!.. hüidis tema ja largas ohjadesse kinni, et hoost tagasi juhtida, kes teelt natuke kõrwale oli läinud.

Kuu läks pilwede warju, pimedus oli pillane; hobune hakkas lume sees tampima, puristas ning raputas pead... Us must asi, selleft ei wõinud heaste aru jaada, lamas põigiti tee peal...

— Waata, mis seal on? ütlesin mina kutsarile, — ma hoian niitaua ohjad...

Kutsar hüppas saanist wälja.

Raske oli aga hoost pidada; ta wärises kõige oma liikmetega ja karw tõusis harjastena püsti.

— Härra! rääkis kutsar oma healt ootamata muutes, — härra, sõidame siit ruttu minema...

— Mis see on?

— Siin ei ole hea...

— Miskpärašt mitte? ütlesin mina, oma lorda saanist wälja tuues.

— Siin ei ole hea, herra, räägin teile...

Neid sõnu üteldes lõi tema risti ette ja astus mõned sammud tagasi.

— See on neile tarwis... neile hobustewargatele... pomises tema, — ja wiha tuju maalis tema noore, ilma habemeta ning tasase näu peal.

Mina astusin selle asjale ligemale, mis inimest ja hoost oli ehmatanud, kummardasin... ja tundsin Talagajewi. Tema otsaesine oli kirmne hoobiga purustatud; pilwede warjult wälja tulew tuu walgustas werist loiku tema pea ümber; tema kael oli jämeda nõõriga kinni fiutud, mille otsad eemale olid wisatud.

Kõik see muljutud, purustatud, hilpudega laetud kogu paistis ütlemata jõuga külma lume neiuliku walguje peal wälja.

Mul tuli meelde, et ükskord pärast ilma sarnaduseta rusita jõda, selles tema pea osawõtja oli, mina tähendasin tema kuuldes: „Gale on mõelda, et Talagajew võib ükskord ühes niisuguses riis oma elu lõpetada!“ — mis peale Talagajew filmapilt wastas oma lohase uhtusega: — „Wõi nii? Ei, mu herra, Talagajewid ei sure nõnda!!!!“

„Niisugune on nende lõpp!“ mõtlesin mina sel ööl tema purustatud, tallatud furnuteha ees.